

Undersøkelse om enkelte bankforhold

Utlånenes fordeling på de enkelte næringsveier ved utgangen av 1930, rentesatsene for utlån og innskudd og forrentningen av bankenes kommuneobligasjoner pr. 31te juli 1931.

(Recherches concernant les banques privées par actions et les caisses d'épargne: avances a la fin de l'année 1930 réparties par profession des emprunteurs, taux dans le service des dépôts et des prêts et intérêt sur les obligations des communes tenues par les banques et les caisses d'épargne par le 31ieme juillet 1931.)

Utgitt av

DET STATISTISKE CENTRALBYRÅ

OSLO

I KOMMISJON HOS H. ASCHEHOUG & CO.

1932

Norges Offisielle Statistikk, rekke VIII.
(Statistique Officielle de la Norvège, série VIII.)

Rekke VIII.

Trykt 1930:

- Nr. 110. Norges industri 1927. (*Statistique industrielle de la Norvège.*)
— 111. Det civile veterinærvesen 1928. (*Service vétérinaire civil.*)
— 112. Rekruttering 1922—1926. (*Recrutement.*)
— 113. Fattigvesenet 1926 og 1927. (*Assistance publique.*)
— 114. Den Norske Statskasses finanser 1913/14—1930/31. (*Finances de l'État.*)
— 115. Sinnssykeasylenes virksomhet 1928. (*Hospices d'aliénés.*)
— 116. Sundhetstilstanden og medisinalforholdene 1927. (*Rapport sur l'état sanitaire et médical.*)
— 117. Meieribruket i Norge 1928. (*L'industrie laitière de la Norvège en 1928.*)
— 118. Lønninger 1929. (*Gages et salaires.*)
— 119. Forsikringsselskaper 1928. (*Sociétés d'assurances.*)
— 120. Statistikken over betalingsforholdene 1887—1929. Konkursur, nam osv. (*Faillites, saisies-exécutions, etc.*)
— 121. Norges jernbaner 1928—1929. (*Chemins de fer norvégiens.*)
— 122. Sjømannsforsikringen 1927. Fiskerforsikringen 1927. (*Assurances contre les accidents des marins. Assurances contre les accidents des marins pêcheurs.*)
— 123. Fagskolestatistikk 1926/27—1928/29. (*Écoles professionnelles.*)
— 124. Alkoholistatistikk 1928—1929. (*Statistique de l'alcool.*)
— 125. Norges telegrafvesen 1928—1929. (*Télégraphes et téléphones de l'État.*)
— 126. Norges postvesen 1929. (*Statistique postale.*)
— 127. Arbeidslønnen i jordbruket. Driftsåret 1929—1930. (*Salaires des ouvriers agricoles 1929—1930.*)
— 128. Skolevesenets tilstand 1927—1928. (*Instruction publique.*)
— 129. Industriarbeiderforsikringen. Ulykkesforsikringen 1927. (*Assurances contre les accidents du travail.*)
— 130. Norges kommunale finanser 1927—1928. (*Finances des communes.*)
— 131. Norges Brandkasse 1926—1928. (*Statistique de l'office national d'assurance contre l'incendie.*)
— 132. Private aktiebanker 1929. (*Banques privées par actions.*)
— 133. Kriminalstatistikk 1927 og 1928. (*Statistique de la criminalité pour les années 1927 et 1928.*)
— 134. Jordbrukstillingen 20 juni 1929. Første hefte. Husdyrhold. (*Recensement du 20 juin 1929. Bétail.*)
— 135. Norges fiskerier 1928. (*Grandes pêches maritimes.*)
— 136. Meglingsinstitusjonens virksomhet. Tariffavtaler og arbeidskonflikter 1929. (*Entremise publique. Conventions collectives et conflits du travail en 1929.*)
— 137. Norges bergverksdrift 1929. (*Mines et usines.*)
— 138. Norges handel 1929. (*Commerce.*)
— 139. Forsikringsselskaper 1929. (*Sociétés d'assurances.*)
— 140. Landbruksareal og husdyrhold 1930. Representativ telling. (*Superficies agricoles et élevage du bétail de l'année 1930. Recensement représentatif.*)
— 141. Sykeforsikringen 1929. (*Assurance-maladie.*)

Trykt 1931:

- Nr. 142. Sundhetstilstanden og medisinalforholdene 1928. (*Rapport sur l'état sanitaire et médical.*)
— 143. Norges sparebanker 1929. (*Caisses d'épargne.*)
— 144. Civil rettspleie 1928 og 1929. (*Justice civile.*)

Undersøkelse om enkelte bankforhold

Utlånenes fordeling på de enkelte næringsveier ved utgangen av 1930, rentesatsene for utlån og innskudd og forrentningen av bankenes kommuneobligasjoner pr. 31te juli 1931.

(Recherches concernant les banques privées par actions et les caisses d'épargne: avances a la fin de l'année 1930 réparties par profession des emprunteurs, taux dans le service des dépôts et des prêts et intérêt sur les obligations des communes tenues par les banques et les caisses d'épargne par le 31ieme juillet 1931.)

Utgitt av

DET STATISTISKE CENTRALBYRÅ

OSLO

I KOMMISJON HOS H. ASCHEHOUG & CO.

1932

INNHold — TABLE DES MATIÈRES

	Side Pages
Utredning. Aperçu	1
1. Utlånenes fordeling efter låntagerens virksomhet. Avances réparties par profession des emprunteurs	1
2. Gjennomsnittsbetalingen (rente og provisjon) for utlånene, fordelt efter låntagerens virksomhet. Taux moyens de l'intérêt et de la provision sur les prêts, répartis par profession des emprunteurs	10
3. Rentesatsene og rentemarginalen. Taux moyen des prêts et taux moyen dans le service des depots et leur différence	14
4. Kommuneobligasjoner som for tiden ikke forrentes fullt ut. Intérêts des obligations des communes	28
T a b e l l e r. T a b l e a u x.	
1. Utlånsbeløpene (også rediskonterte) i Riket pr. 31 des. 1930 fordelt efter låntagerens virksomhet. Les différentes avances réparties par le profession des emprunteurs le 31 ^{ème} des. 1930. Royaume	31
2. Det hele utlånsbeløp i hvert fylke pr. 31 des. 1930 fordelt efter låntagerens virksomhet. Montant total des avances le 31 ^{ème} des. 1930 dans les préfectures reparti par le profession des emprunteurs	32
3. Den gjennomsnittlige utlånsrente for hvert slags utlån i hvert fylke. Taux moyen sur les prêts différents dans les préfectures	33
4. Rentemarginalen, den gjennomsnittlige utlånsrente og innskuddsrente og innskuddsrenten for hvert slags innskudd i hvert fylke. Taux moyen des prêts et taux moyen dans le service des depots et leur différence par préfecture, taux moyen dans le service des différents depots par préfecture	34

Utredning.

Byrået har foretatt denne undersøkelse i samarbeide med Bank- og Sparebankinspeksjonen etter opdrag fra Finansdepartementet.

Opgaver er blitt innhentet fra alle frie banker.¹ Opgavene gjelder:

1. Samlet utlån (også rediskonterte lån) mot pantobligasjon, veksel, vekselobligasjon og kassekreditt pr. 31 desember 1930 og 31 juli 1931. Posteringen har vært litt anderledes enn i oppgavene til den årlige bankstatistikk. Særlig har almindelige gjeldsbrev vært slått sammen med vekselobligasjonslån.

2. Utlånene pr. 31 desember 1930 fordelt etter låntagerens virksomhet. Skjemaet for fordelingen er det samme som ved undersøkelsen i 1927 (se sparebankstatistikken for 1927).

3. Vanlig rentefot for løpende lån pr. 31 juli 1931.

4. Samlet rente og diskonto og samlet provisjon i regnskapsåret 1930.

5. Beholdning av egne verdipapirer pr. 31 des. 1930.

6. Pålydende og bokført verdi pr. 31 des. 1930 av kommuneobligasjoner og fylkesobligasjoner som for tiden ikke forrentes fullt ut.

7. Innskudd på folio, sparevilkår og 6 måneders opsigelse pr. 31 des. 1930. Også her vil man finne noen uoverensstemmelse med bankstatistikken på grunn av endret postering. Men dette er uten betydning for undersøkelsen.

8. Vanlig rentefot for løpende innskudd pr. 31 juli 1931.

Dessuten er der innhentet en oppgave fra de frie aktiebanker over den bokførte verdi av beholdningen av egne verdipapirer (undtatt pantobligasjoner) ved utgangen av 1931 og renteinntekten (optjent, uforfallen rente regnet med) av denne beholdning i hvert av årene 1930 og 1931.

1. Utlånenes fordeling etter låntagerens virksomhet.

I tabell I side 31 vil man finne fordelingen for hver enkelt låneform for alle banker i riket. Nedenfor gis et utdrag for alle låneformer under ett med procentberegning og med de tilsvarende tall for 1927.

¹ Ordet «bank» brukes her både om aktiebanker og sparebanker.

	Alle banker		Private aktiebanker		Sparebanker	
	^{31/12} 1930	^{31/12} 1927 (Beregn.)	^{31/12} 1930	^{31/12} 1927 (Beregn.)	^{31/12} 1930	^{31/12} 1927
	Mill. kr.	Mill. kr.	Mill. kr.	Mill. kr.	Mill. kr.	Mill. kr.
Staten og statsinstitusjoner	19	55	9	45	10	10
Kommuner og komm. institusj.	210	317	33	58	177	259
Jordbruk og skogbruk	626	687	134	107	492	580
Fiskeri og fangst	66	116	31	80	35	36
Bergverk	6	35	5	34	1	1
Fabrikkdrift og håndverk	455	906	340	757	115	149
Skibsfart	144	290	114	258	30	32
Handel	382	552	265	391	117	161
Landtransport	20	11	12	3	8	8
Hus- og tomteeiere	403	387	66	9	337	378
Annen virksomhet	270	184	133	128	137	56
Tilsammen	2601	3540	1142	1870	1459	1670
	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.
Staten og statsinstitusjoner	0,7	1,5	0,8	2,4	0,7	0,6
Kommuner og komm. nstitusj.	8,1	9,0	2,9	3,1	12,1	15,5
Jordbruk og skogbruk	24,1	19,4	11,7	5,7	33,7	34,7
Fiskeri og fangst	2,5	3,3	2,7	4,3	2,4	2,1
Bergverk	0,2	1,0	0,4	1,8	0,1	—
Fabrikkdrift og håndverk	17,5	25,6	29,8	40,5	7,9	9,0
Skibsfart	5,5	8,2	10,0	13,8	2,1	1,9
Handel	14,7	15,6	23,2	20,9	8,0	9,6
Landtransport	0,8	0,3	1,1	0,2	0,5	0,5
Hus- og tomteeiere	15,5	10,9	5,8	0,5	23,1	22,7
Annen virksomhet	10,4	5,2	11,6	6,8	9,4	3,4
Tilsammen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Siden 1927 er det hele utlånsbeløp gått ned ca. 27 pct. Reduksjonen har vært forholdsvis tre ganger så sterk i privatbankene (39 pct.) som i sparebankene (13 pct.). Dette henger for en vesentlig del sammen med at utlånsmassen forminskes sterkest i de næringer hvor driftens omfang innskrenkes mest i depresjonstider, industri (fraregnet byggevirksomhet), bergverk, skibsfart og handel. Etter beløpet er innskrenkningen sterkest for industri, handel og skibsfart, men relativt sett er den størst for bergverk. Relativt sett er nedgangen stor også for utlån til det offentlige (stat og kommuner). Utlån til jordbruk og skogbruk er bare gått ned med ikke fullt 10 pct. Landbruk og industri har dermed byttet plass som de største låntagergrupper. En viktig låntagergruppe er hus- og tomteeiere som har utvidet sin lånemasse. I forholdsvis langt sterkere grad er dette tilfelle med landtransport. Det er et uttrykk for behovet etter det nye befordringsmiddel, automobilene. Det samme behov ligger sikkert bak en del av den utvidede lånevirksomhet i sekkegruppen «annen virksomhet» (immaterielt erhvervsdrivende som læger,

sakførere o. s. v., privatfunksjonærer m. v.)¹ Men her må man nok også regne med muligheten av en endret optellingsmåte hos oppgavegiverne som ikke har fått nogen veiledning om hvorledes gruppen skal avgrenses.

Privatbankenes større faktiske handlefrihet bevirker at forskjellighetene i reduksjonsgraden er langt større her enn hos sparebankene. Privatbankenes utlån til bergverk er f. eks. gått ned med 85 pct. og deres utlån til fiske og fangst med 61 pct., mens på den annen side deres utlån til jordbruk og skogbruk er utvidet med 25 pct., til landtransport med 300 pct. og til hus- og tomteeiere med over 600 pct. Utvidelsene her skyldes naturligvis for en vesentlig del bankenes behov for tryggere anbringelse i krisetider. Der er imidlertid en mulighet for at disse forskjelligheter vilde vært mindre hvis statistikken for 1927 hadde vært bygget på fullstendige opgaver.²

Hos sparebankene er utlånsbeløpet bragt ned mer eller mindre i omtrent alle grupper utenfor restgruppen «annen virksomhet». Forholdsvis størst er reduksjonen i kommunegjelden hvor den nødtvungne gjeldsavskrivning kanskje har spillet relativt størst rolle ved siden av den virkelige gjeldsavbetaling. Også utlånene til landbruket er bragt ned i sparebankene om enn ikke forholdsvis så meget som utlånene til handel og industri.

Med hensyn til bruken av de forskjellige *låneformer* er jo regelen den at privatbankene konsentrerer sig om de mest forretningsmessige former, først og fremst kassekreditt og dernæst veksellån, mens sparebankene først og fremst anbringer sine utlånsmidler i vekselobligasjoner og dernæst i pantobligasjoner. Ser man på tallene for *alle låntagere*, vil man finne at dette er tilfelle, enten man holder sig til antallet av *banker* med utlån eller til *lånebeløpet*. Rekkefølgen kassekreditt—veksellån på den ene side og vekselobligasjonslån—pantelån på den annen side er også den samme i de to bankgrupper. Slår man derimot de to grupper sammen, blir der litt forskjell eftersom man holder sig til antallet av banker eller til beløp. Da antallet av sparebanker er så meget større enn antallet av privatbanker, går sparebankenes rekke: 1. vekselobligasjonslån, 2. pantelån, 3. kassekreditt, 4. veksellån igjen i summene for alle banker, når man ser på *antallet* av banker. Derimot er der så liten forskjell mellom størrelsen av det hele utlånsbeløp i privatbanker og sparebanker at den sterke overvekt av kassekreditt i privatbankene (hvor 60 pct. av utlånsmassen faller på kassekreditt) går igjen i summen for alle banker.

Mellem de enkelte låntagergrupper innbyrdes er der naturligvis stor forskjell. Hvad lånene i *sparebankene* angår, følges visstnok de fleste grupper med hensyn til rekkefølgen mellom *mindre forretningsmessige* lån (veksel-

¹ En forholdsvis stor del av den sikkert nok utvidede forbrukskreditt faller vel også på denne gruppe.

² De utlån som direkte er med i opgaven (lån på kr. 50 000,00 og derover i 60 banker) beløper sig til ca. 70 pct. av alle utlån i privatbankene (Norges Sparebanker 1927, side 13).

obligasjonslån og pantobligasjonslån), sett under ett og *mere forretningsmessige* lån (kassekreditt og veksellån), sett under ett. Av de 10 positivt utskilte grupper er det bare to, staten og kommunene, som avviker her, idet pantobligasjonslån trer tilbake for kassekreditt. I *privatbankene* er derimot forholdet mere vekslende. Rekkefølgen mellom mere forretningsmessige lån på den ene side og mindre forretningsmessige lån på den annen side går bare igjen i 4 grupper, nemlig industri, handel, fiske og fangst og landtransport. Den hyppigste grunn til brudd på denne rekkefølge er at pantobligasjon eller vekselobligasjon foretrekkes for veksel. Det første er tilfelle med kommunene og hus- og tomteeierne, det siste med jordbruk, bergverk og skibsfart. I jordbruket kommer vekselen overhodet på siste plass. Når veksellånene i det hele tatt har så bred plass i privatbankene, skyldes dette *handelen*, hvor denne låneform legger beslag på $\frac{1}{3}$ av hele beløpet (i *privatbankenes* utlån til handelen). I en gruppe, nemlig hos staten og statsinstitusjoner, er det kassekreditten som viker plass for vekselobligasjonslån.

Rekkefølgen mellom låneformene for *alle banker* under ett, altså for den *hele utlånsmasse*, vil nu tilsist henge sammen med fordelingen av lånebeløpet på de to bankgrupper som også er vidt forskjellig for de forskjellige næringsgrupper:

	Alle grupper	Staten	Kommunene	Landbruk	Fiske	Bergverk	Industri	Skibsfart	Handel	Landtransp.	Huseiere	Andre
Privatbankene, pct. . . .	44	49	16	21	47	81	75	79	69	61	16	49
Sparebankene, pct. . . .	56	51	84	79	53	19	25	21	31	39	84	51

De tre grupper kommunene, landbruket og hus- og tomteeierne, får så meget av sine lån fra sparebankene at låneformenes rekkefølge blir den samme for alle deres lån sett under ett som for deres sparebanklån. På samme måte er gruppene skibsfart og handel helt «privatbankpreget». Hos bergverk og industri er pantelånene mere fremtredende enn veksellånene i den hele låne-masse enn i deres lån i privatbankene, hos landtransport er det vekselobligasjonslånene som bytter plass med veksellånene.

I Byrået ligger der utrykte tabeller over fordelingen av de forskjellige slags lån på *tre* virksomhetsgrupper (det offentlige, landbruket og annen virksomhet) i *hvert enkelt fylke*.

Fordelingen av de forskjellige slags lån på alle virksomhetsgrupper stiller sig slik når man holder sig til tallene for riket:

	Alle låntagere	Staten og statsinstitusjoner	Kommuner og komm. institusj.	Jordbruk og skogbruk	Fiskeri og fangst	Bergverk	Fabrikkdrift og håndverk	Skipsfart	Handel	Landtransport	Hus- og tomteiere	Annen virksomhet
	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.
<i>Alle banker</i>												
Alle lån . . .	100,0	0,7	8,1	24,1	2,5	0,2	17,5	5,5	14,7	0,8	15,5	10,4
Pantelån . . .	100,0	0,1	4,6	40,4	1,3	0,1	10,1	1,7	6,4	0,3	30,3	4,7
Veksellån . . .	100,0	1,0	1,9	10,9	4,6	0,2	24,2	4,2	35,1	1,2	3,7	13,0
Vekselobl.lån	100,0	1,1	13,0	29,3	2,8	0,1	6,8	4,0	8,2	0,8	21,0	12,9
Kassekreditt	100,0	0,8	8,4	11,9	2,5	0,4	30,0	10,2	19,7	0,9	3,8	11,4
<i>Private aktiebanker</i>												
Alle lån . . .	100,0	0,8	2,9	11,7	2,7	0,4	29,8	10,0	23,2	1,1	5,8	11,6
Pantelån . . .	100,0	0,1	4,8	21,1	0,3	0,5	27,5	5,5	5,8	0,2	26,5	7,7
Veksellån . . .	100,0	1,3	0,7	7,3	4,7	0,2	28,3	4,2	39,9	1,2	2,8	9,4
Vekselobl.lån	100,0	3,8	2,3	22,7	2,3	0,4	10,0	10,7	14,2	1,4	11,2	21,0
Kassekreditt	100,0	0,2	3,5	9,7	2,4	0,5	34,6	12,3	21,7	1,1	3,0	11,0
<i>Sparebanker</i>												
Alle lån . . .	100,0	0,7	12,1	33,7	2,4	0,1	7,9	2,1	8,0	0,5	23,1	9,4
Pantelån . . .	100,0	0,2	4,5	43,4	1,5	0,1	7,4	1,0	6,5	0,3	30,9	4,2
Veksellån . . .	100,0	0,0	5,7	22,9	4,2	0,2	10,1	4,4	18,6	1,3	7,1	25,5
Vekselobl.lån	100,0	0,5	15,3	30,8	2,9	0,1	6,1	2,5	6,9	0,6	23,2	11,1
Kassekreditt	100,0	3,1	25,4	19,7	2,5	0,1	14,1	2,6	12,5	0,6	6,5	12,9

Tar man ut de tre nevnte grupper: 1. det offentlige (staten og statsinstitusjoner, kommunene og kommunale institusjoner), 2. landbruket (jordbruk og skogbruk) og 3. annen virksomhet, får man følgende avrundede prosenttall:

	Alle banker			Sparebanker			Aktiebanker		
	Det offentl.	Landbruk	Annen virksomh.	Det offentl.	Landbruk	Annen virksomh.	Det offentl.	Landbruk	Annen virksomh.
Alle lån	9	24	67	13	34	53	4	12	84
Pantobligasjonslån	5	40	55	5	43	52	5	21	74
Veksellån	3	11	86	5	23	72	2	7	91
Vekselobligasjonslån	14	29	57	16	31	53	6	23	71
Kassekreditt	9	12	79	29	20	51	4	10	86

Den tredje gruppe som vi for korthets skyld kaller «bynceringene» har altså ikke mindre enn $\frac{2}{3}$ av den hele utlånsmasse. Dens overvekt er særlig utpreget for veksellån og kassekreditt. Derimot har den bare litt over halvparten av pantobligasjons- og vekselobligasjonslånene. For alle låneformer er gruppen forholdsvis sterkere representert hos aktiebankene enn hos sparebankene. Hos aktiebankene har den så meget som næsten $\frac{3}{4}$ selv av pantobligasjons- og vekselobligasjonslånene. Når gruppen kommer så høit op

med hensyn til pantobligasjonslån, skyldes dette dog vesentlig en av dens undergrupper, nemlig hus- og tomteierne. Landbruket, som har næsten 30 pct. av vekselobligasjonsbeløpet og 40 pct. av pantobligasjonsbeløpet, har i det hele ikke mere enn $\frac{1}{4}$ av utlånsmassen. Av sparebankenes utlån har landbruket derimot $\frac{1}{3}$. Det offentlige legger beslag på $\frac{1}{10}$ av utlånsmassen. Det offentlige er likesom landbruket forholdsvis sterkest representert i sparebankene hvor det f. eks. legger beslag på næsten 30 pct. av kassekreditten. Da staten har forholdsvis lite lån i sparebankene, vil lån til det offentlige praktisk talt si lån til kommunene. Anderledes i aktiebankene, hvor staten endog har det meste av det offentliges veksellån og vekselobligasjonslån. Statens lån svinger jo sterkt både med hensyn til beløp og form, og hvor den har meget av utlånsmassen, vil procenttallene derfor kunne komme til å variere sterkt fra år til år.

Fra hovedregelen om at bynæringene kommer som nr. 1, landbruket som nr. 2 og det offentlige som nr. 3 er der bare en undtagelse, nemlig kassekreditten i sparebankene, hvor det offentlige står som nr. 2 og landbruket som nr. 3.

Går man over til de enkelte fylker, er den viktigste avvikelse fra det som gjelder for riket, at landbruket kommer først i rekken i de mest utpregede jord- og skogbruksfylker. Dette er tilfelle i Hedmark, Opland, Sogn og Fjordane og Nord-Trøndelag. I Hedmark gjelder det alle låneformer. Den eneste undtagelse viser sig her først når man også deler op efter de to bankgrupper, idet bynæringene da kommer foran landbruket med hensyn til pantelån i privatbankene. I Nord-Trøndelag er det bare med hensyn til kassekredit at landbruket ikke er på første plass. I Opland gjelder dette derimot ved alle låneformer i privatbankene og i Sogn og Fjordane gjelder det overhodet bare ved pantelån og veksellån i sparebankene. Ellers kan nevnes at landbruket står først med hensyn til pantelån i privatbanker og sparebanker og kassekredit i sparebanker i Buskerud, med hensyn til pantelån i sparebanker og vekselobligasjonslån i privatbanker i Hordaland og med hensyn til pantelån i sparebanker i Telemark, Aust-Agder og Sør-Trøndelag. I resten av fylkene, Østfold, Akershus, Vestfold, Vest-Agder, Rogaland, Møre, Nordland, Troms, Finnmark, Oslo og Bergen, kommer landbruket overalt efter en av (eller begge) de andre virksomhetsgrupper.

Det offentlige er som nevnt nr. 2 med hensyn til kassekredit i sparebankene når man ser på tallene for riket. Dette gjelder også i de fleste fylker. I Sogn og Fjordane og Nord-Trøndelag er det offentlige endog nr. 1. Bare i Hedmark, Opland og Buskerud er det offentlige nr. 3. For alle lån i alle banker under ett er det offentlige nr. 2 bare i ett fylke, nemlig Bergen. Dette gjelder her også alle de enkelte låneformer undtatt pantelån. Videre er det offentlige nr. 2 med hensyn til veksellån i Nordland og Finnmark, vekselobligasjonslån i Oslo, foruten med hensyn til kassekredit i de fleste fylker hvor lånene i sparebankene gjør utslaget (idet det offentlige bare er nr. 2

i Bergen og Nordland med hensyn til kassekreditten i *privatbankene*). Slår man alle lån i sparebankene sammen, er det offentlige nr. 2 i Oslo og Bergen. I Oslo skyldes det vekselobligasjonslånene hvor det offentlige endog står som nr. 1 og kassekreditten. I Bergen skyldes det alle lån undtagen pantelån. Her er det offentlige nr. 1 med hensyn til veksellån. Med hensyn til de enkelte låneformer i sparebankene er videre det offentlige nr. 2 med hensyn til veksellån i Møre og de tre nordligste fylker (og som nevnt kassekreditt i de fleste fylker). I privatbankene er det offentlige nr. 2 i Nordland hvor det skyldes vekselobligasjonslån og kassekreditt, og i Finnmark hvor det skyldes veksellån. Videre er det offentlige nr. 1 med hensyn til vekselobligasjonslån i privatbankene i Vest-Agder (og som nevnt nr. 2 med hensyn til kassekreditt i disse banker i Bergen).

Bynæringene er ikke på nogen steder nr. 3, men på siste plass et par steder hvor en av de to andre grupper mangler, nemlig med hensyn til pantelån og veksellån i privatbankene i Nord-Trøndelag og veksellån i sparebankene i Bergen. Ellers forekommer det naturligvis ikke så sjelden at et bestemt slags utlån i en av bankgruppene i et fylke er plasert i sin helhet hos en eller to av de tre virksomhetsgrupper. At et eller annet slags utlån overhodet mangler helt er sjeldnere (pantelån og vekselobligasjonslån i privatbankene i Troms og pantelån i privatbankene i Finnmark).

Nummerordenen mellem de tre virksomhetsgrupper betyr nu ikke alt. Det kan godt hende at en gruppe f. eks. er nr. 3 i et fylke og allikevel har et stort beløp utlånt der i forhold til hvad den har i Riket.

Fra dette synspunkt kan nevnes at bynæringene har relativt meget utlånt (i alt, altså uten hensyn til bankgruppe og låneform) i Oslo, Bergen og Finnmark (80 pct. av det hele eller mere), landbruket relativt meget i Hedmark (65 pct.), Sogn og Fjordane (60 pct.) og Opland og Nord-Trøndelag (ca. 50 pct.). Det offentlige har relativt meget i Nord-Trøndelag (næsten 20 pct.).

Forholdet varierer naturligvis sterkt med låneformen. Bynæringene har relativt meget av veksellånene i Hordaland, Bergen og Sør-Trøndelag, relativt meget av vekselobligasjonslånene i Bergen, Finnmark, Aust-Agder og Sør-Trøndelag og relativt meget av kassekreditten i Bergen, Finnmark, Sør-Trøndelag og Nordland. For pantelånene er forholdet omtrent som for alle lån under ett. Landbruket har forholdsvis meget av alle slags lån i Hedmark og Opland, forholdsvis meget av alle lån undtagen kassekreditt i Nord-Trøndelag og forholdsvis meget pantelån og kassekreditt i Sogn og Fjordane. Dessuten har landbruket forholdsvis meget av pantelånene i Telemark og forholdsvis meget av kassekreditten i Buskerud. Det offentlige har forholdsvis meget av pantelån og kassekreditt i Nord-Trøndelag, av veksellånene i Finnmark, av vekselobligasjonslånene i Oslo og av kassekreditten i Akershus (fylket har ingen privatbanker).

Skiller man lånene i de to bankgrupper, kan videre merkes: Bynæringene har relativt meget av det utlånte i sparebankene i Oslo (derimot ikke i privat-

bankene hvor fordelingen av lånene på de tre virksomhetsgrupper ikke avviker så meget fra fordelingen i Riket). I Bergen og Finnmark har bynæringene derimot forholdsvis meget både i sparebankene og i privatbankene. I Vestfold, Nordland og Troms har bynæringene forholdsvis meget i privatbankene, derimot ikke i sparebankene.

I de 4 fylker Hedmark, Opland, Sogn og Fjordane og Nord-Trøndelag hvor landbruket i det hele tatt har forholdsvis meget av det utlånte, gjelder dette også særskilt for lånene i sparebanker og lånene i privatbanker. Dessuten har landbruket forholdsvis meget av lånebeløpet i privatbankene i Buskerud og Hordaland.

Det offentlige hadde som nevnt relativt meget av utlånsbeløpet i Nord-Trøndelag når man så på alle banker under ett. Holder man sig til sparebankene, er procenten imidlertid høiere i Oslo, og holder man sig til privatbankene, er procenten i det hele tatt ikke særlig høi i Nord-Trøndelag, men derimot i Opland.

Om de enkelte utlånsformer i hver av bankgruppene kan nevnes:

Bynæringene har relativt meget av pantelånene og veksellånene i sparebankene, vekselobligasjonslån og kassekreditt i privatbankene og kassekreditt i sparebankene i Vestfold, vekselobligasjonslån i både privatbanker og sparebanker i Aust-Agder, veksellån i sparebanker og kassekreditt i privatbanker i Rogaland, veksellån i sparebanker i Hordaland, veksellån, vekselobligasjonslån og kassekreditt i privatbanker og pantelån og vekselobligasjonslån i sparebanker i Bergen, veksellån og vekselobligasjonslån i privatbanker og veksellån, vekselobligasjonslån og kassekreditt i sparebanker i Sør-Trøndelag, vekselobligasjonslån i privatbanker i Nordland, veksellån og kassekreditt i privatbanker og veksellån i sparebanker i Troms, alle låneformer i sparebanker og vekselobligasjonslån og kassekreditt i Finnmark.

Landbruket har relativt meget av beløpet av alle låneformer i begge bankgrupper i Hedmark, av pantelån, veksellån og vekselobligasjonslån i sparebanker og kassekreditt i privatbanker i Opland, pantelån og kassekreditt i privatbanker og kassekreditt i sparebanker i Buskerud, pantelån i sparebanker i Telemark, pantelån i privatbanker i Aust-Agder, vekselobligasjonslån i privatbanker i Rogaland og Hordaland, pantelån i sparebanker og kassekreditt i privatbanker i Sogn og Fjordane, vekselobligasjonslån i privatbanker i Møre, alle låneformer i begge grupper undtagen kassekreditt i sparebankene i Nord-Trøndelag.

Det offentlige har relativt meget av beløpet av vekselobligasjonslån i sparebankene i Oslo, veksellån i privatbankene i Hedmark, vekselobligasjonslån i privatbankene i Opland, pantelån i sparebankene i Buskerud, vekselobligasjonslån i privatbankene i Vest-Agder, kassekreditt i privatbankene i Hordaland, veksellån i sparebankene i Bergen, kassekreditt i sparebankene i Sogn og Fjordane, pantelån i privatbankene i Møre, pantelån og kassekreditt i sparebankene i Nord-Trøndelag.

Ved siden av å undersøke hvorledes beløpet av de forskjellige slags utlån fordeler sig på de enkelte låntagergrupper kan man også gå den omvendte vei og undersøke hvorledes lånebehovet hos de forskjellige låntagergrupper fordeler sig på de enkelte låneformer. Denne fordeling har jo direkte betydning for rentebelastningen på de forskjellige næringer. I avrundede procenttall stiller fordelingen sig som følger:

	Alle banker				Private aktiebanc.				Sparebanker			
	Pantel.	Veksell.	V.obl.l.	Kassekr.	Pantel.	Veksell.	V.obl.l.	Kassekr.	Pantel.	Veksell.	V.obl.l.	Kassekr.
Staten og statsinstitusj. . .	5	15	42	38	1	31	54	14	9	0,02	29	62
Komm. og komm. institusj. .	14	3	48	35	13	5	10	72	14	2	56	28
Jordbruk og skogdrift . . .	42	5	37	16	14	12	24	50	49	3	40	8
Fiske og fangst	13	21	33	33	1	35	10	54	24	8	54	14
Bergverk	14	12	16	58	10	11	11	68	34	14	35	17
Fabrikkdrift og håndverk . .	14	15	12	59	7	19	4	70	36	6	34	24
Skibsfart	7	9	21	63	4	8	13	75	19	10	54	17
Handel	11	27	17	45	2	34	7	57	31	10	38	21
Landtransport	9	18	30	43	1	22	16	61	21	11	54	14
Hus- og tomteeiere	49	3	40	8	35	10	24	31	51	1	44	4
Annen virksomhet	11	14	37	38	5	16	22	57	17	13	52	18
Det offentlige	13	4	48	35	10	11	19	60	14	2	54	30
Landbruket	42	5	37	16	14	12	24	50	49	3	40	8
Bynæringene	20	15	25	40	7	21	10	62	37	6	44	13
Alle låntagere	25	11	30	34	8	20	12	60	38	5	44	13

Da bynæringene er den største låntagergruppe og 67 pct. (i sparebankene 53, i aktiebancene 84 pct.) av det hele lånebeløp faller på denne gruppe, er der ikke stor forskjell mellom procenttallene for denne gruppe og procenttallene for alle låntagere. Landbruket skiller sig ut ved at vekselobligasjonslån og særlig pantelån tar større plass. Dette gjelder dog ikke for vekselobligasjonslån i sparebankene, hvor procenten er litt større for bynæringene. Hos det offentlige er det vekselobligasjonslånene som tar større plass (også i lånene i hver av de to bankgrupper). Jevnført med bynæringene har det offentlige dessuten litt mere pantelån i aktiebancene og adskillig mere kassekreditt i sparebankene. Av de enkelte bynæringer skiller naturligvis hus- og tomteeiere sig skarpt ut med en fordeling som faller nokså nær landbrukets. Særlig i aktiebancene har imidlertid hus- og tomteeierne relativt mindre kassekreditt og mere pantelån enn landbrukerne. De mere forretningsmessige lån, kassekreditt og veksellån, legger bare beslag på 21 pct. av lånemassen i landbruket mot 55 pct. i bynæringene. Men hos hus- og tomteeierne er der bare 11 pct. Derimot legger de beslag på henimot $\frac{3}{4}$ av lånemassen i industri, bergverk, skibsfart og handel. De mere forretningsmessige lån utgjør 80 pct. av utlånsmassen i privatbankene, kassekreditten alene 60 pct. Også i de

enkelte virksomhetsgruppers lån i privatbankene er kassekreditten overveiende undtagen hos staten hvor det største beløp faller på vekselobligasjoner og hos hus- og tomteeierne hvor det faller på pantegjelden. I sparebankene er det derimot de mindre forretningsmessige lån som utgjør omkring 80 pct. Forholdet mellom disse to lån innbyrdes er nokså vekslende, men i de fleste grupper er det vekselobligasjonsgjelden som kommer først likesom for alle låntagere under ett. En skarp undtagelse danner staten hvor kassekreditten tar over 60 pct. av det hele beløp.

Å undersøke hvorledes forholdet stiller sig i de enkelte fylker har formodentlig mindre betydning. Det kan være ønskelig å se hvorledes *bankene* i hvert enkelt fylke fordeler sine utlån mellom de forskjellige virksomheter, og dette er derfor fremstillet i det foregående. Men skulde man se på saken fra *låntagernes* side, måtte man jo hatt opgaver over gjelden hos de forskjellige låntagere *fylkesvis*, uansett om lånene skrev sig fra banker i eller utenfor fylket.

2. Gjennomsnittsbetalingen (rente og provisjon) for utlånene, fordelt etter låntagerens virksomhet.

Verdien av denne beregning er nokså begrenset. Størst betydning vilde det ha å kjenne betalingen for driftslånene til de forskjellige næringsveier. Men i aktiebanker og sparebanker søkes der jo ikke bare driftslån, men også forbrukslån, og på den annen side forsynes næringslivet med driftslån fra andre långivere, offentlige banker, kredittforeninger, private m. v. innenlands og fra utlandet. For det annet kan merkes at betalingen for løpende lån på et bestemt tidspunkt (beregnet for 100 kr. pr. låneår) bare ved et rent tilfelle kan falle sammen med betalingen for den bankkreditt som har vært brukt i vedkommende *driftsår*.¹ Også forholdet mellom de enkelte næringsveier vil forrykkes når man legger til grunn et bestemt tidspunkt, særlig fordi satsene for korte lån forandres hyppigere enn satsene for lange lån og fordelingen av lånebeløpet på korte og lange lån er så forskjellig. «Vanlig» *provisjon* for løpende lån på et bestemt tidspunkt er det overhodet ikke mulig å angi når der skal settes *en* sats for hver *låneform*. Man har derfor måttet gå en omvei for å komme frem til den gjennomsnittlige provisjon (jfr. side 1). Det forutsettes at forholdet mellom rente og provisjon er det samme for løpende lån pr. 31 juli 1931 som det var i inntektsåret 1930. Antagelig har forholdet i virkeligheten forskjøvet sig. Da rentesatsene vel er de mest bevegelige og iallfall diskontoen i de fleste tilfelle er gått ned med 1 procent i løpet av 1930, er det sannsynlig at man for så vidt er kommet til å regne med et litt for *lavt* provisjonsbeløp. På den annen side er der en mulighet for at enkelte banker kan ha ført op for høie beløp. Der spørres nok i skjemaet etter *provisjon* av *utlån*, men skriftvekslingen om opgavene viser at der kan være tatt med annen *provisjon*, særlig inkassoprovisjon, og det er ikke sikkert

¹ Selv bortsett fra efterskuddsrenter for lån som ikke er betalt i rette tid o. lign.

at revisjonen har fått skilt dette fra i alle tilfelle. En del av bankene har ikke kunnet opgi provisjonsbeløpet eller i hvert fall ikke kunnet fordele det på de enkelte låneformer.¹ Man har da måttet gå til forholdsberegning, og denne beregning blir usikker fordi forholdet mellom provisjon og rente svinger nokså meget fra bank til bank. Også den beregnede gjennomsnittlige rente blir litt unøiaktig fordi det som opgis som «vanlig» rentesats vel alltid vil komme til å avvike mer eller mindre fra gjennomsnittsrenten i den enkelte bank. Hertil kommer endelig at man har måttet bruke opgaven over utlånsbeløpene etter årsregnskapene pr. 31 des. 1930 ved utregningen. Resultatet vilde imidlertid ikke blitt meget forskjellig om man hadde hatt lånebeløpene pr. 31 juli 1931.² Man må alt i alt ikke legge nogen større vekt på annet desimal i de beregnede tall når hvert tall ses for sig.

Resultatet er:

	Faktisk gjennomsnittsbetaling (rente + provisjon) pr. år for 100 kr. i:					Standardisert gjennomsnittspct.
	Pantelån	Vekselån	Vekselobl.lån	Kassekreditt	Alle lån	
Staten og statsinst.	4,65	4,50	4,91	5,23	4,96	4,91
Kommuner og komm. inst. . .	4,90	4,97	4,83	5,51	5,09	5,10
Jordbruk og skogbruk	4,81	5,09	4,97	5,46	4,99	5,11
Fiske og fangst	5,13	5,35	5,27	5,63	5,39	5,37
Bergverk	5,03	4,94	5,06	5,53	5,32	5,21
Fabrikkdrift og håndverk. . .	5,09	5,04	5,03	5,52	5,32	5,22
Skibsfart	5,06	4,99	5,03	5,65	5,41	5,25
Handel	4,93	5,03	5,04	5,58	5,27	5,20
Landtransport	4,90	5,06	5,00	5,35	5,15	5,10
Hus- og tomteeiere	5,02	5,38	5,08	5,66	5,11	5,30
Annen virksomhet	4,97	5,24	5,04	5,65	5,29	5,26
Det offentlige	4,90	4,81	4,84	5,48	5,07	5,08
Landbruket	4,81	5,09	4,97	5,46	4,99	5,11
Bynæringene	5,02	5,10	5,06	5,58	5,26	5,24
Alle låntagere	4,93	5,09	5,01	5,55	5,18	5,18

¹ Av *privatbankene* er der 82 som beregner sig provisjon. Hele provisjonsbeløpet er ca. 3½ mill. kr. 24 banker med et beløp på 0,75 mill. kr. har bare opgitt totalsummen. 13 banker med et beregnet beløp på ca. 0,35 mill. kr. har bare opgitt at de tar provisjon. For *sparebankene* er de tilsvarende tall 104 med ca. 280 000 kr., 6 med ca. 20 000 kr. og 23 med ca. 50 000 kr. Men forholdet veksler for de enkelte låneformer. Feilen på det hele beløp rente + provisjon blir imidlertid ikke så stor. Dette sumbeløp utgjør nemlig ca. 62 mill. kr. i privatbankene og ca. 73 mill. kr. i sparebankene. På provisjonen faller altså bare 5,7 pct. i privatbankene og 0,4 pct. i sparebankene.

² Etter opgavene er utlånsmassen redusert fra 1142 mill. kr. til 1131 mill. kr. i privatbankene og fra 1459 mill. kr. til 1385 mill. kr. i sparebankene fra utgangen av 1930 til tellingstiden. I Bank- og Sparebankinspeksjonens representative månedsopgaver for aktiebankene finnes postene 1. pantobligasjoner, 2. innenl. vekslar, vekselobligasjoner og checker og 3. forskjellige debitorer, kassekreditt m. v. Herav faller der 6,5 pct. på nr. 1, 31,7 pct. på nr. 2. og 61,8 pct. på nr. 3 ult. desember 1930 og henholdsvis 6,8, 30,2 og 63,0 pct. ult. juli 1931. I den tilsvarende sparebankstatistikk er utskilt postene 1. pantobligasjoner, 2. vekslar, 3. vekselobligasjoner og gjeldsbevis, 4. kassekreditt. Procenttallene er for nr. 1: 35,2 og 36,5, nr. 2: 5,4 og 4,8, nr. 3: 43,8 og 43,7, nr. 4: 15,6 og 15,0.

Gjennemsnittet for den hele utlånsmasse ligger altså ikke langt fra $5\frac{1}{4}$ pct., $1\frac{1}{4}$ pct. over Norges Banks diskonto. Gjennemsnittene for veksellån, vekselobligasjonslån og pantelån ligger ganske nær 5 pct., mens gjennemsnittet for kassekreditt er ca. $5\frac{1}{2}$ pct.

Den offisielle diskonto stod på et lavpunkt ved tellingstiden. Fra september blev satsene høiere. Hvert enkelt tall sett for sig har derfor nærmest bare interesse for øieblikket. Men det innbyrdes forhold mellem tallene kan derimot gjengi varigere forhold.

Ser man da først på de enkelte låneformer, finner man følgende: Det offentlige har forholdsvis billige lån, men dette gjelder mest Staten. Landbruket har også gjennemgående billige lån, og dette gjelder ikke minst om pantelånene som er landbrukets viktigste lån. Fiske og fangst har derimot dyre lån. Der tør her være en forskjell mellom undergruppene fiske og fangst (hvalfangst). Det er særlig med hensyn til pantobligasjons- og vekselobligasjonslån at gruppen står ugunstig, og dette er jo de viktigste låneformer i den lille bedrift. Mellom de viktigste av bynæringene er forskjellen ikke så stor. De har gjennemgående litt dyrere lån enn alle låntagere tatt under ett. Dette gjelder dog ikke veksellån. Handel og landtransport står gjennemgående litt gunstigere enn de andre bynæringer, når bortses fra veksellånene. Landtransport har endog billigere lån enn alle låntagere under ett i de fleste tilfelle. Hus- og tomteeierne har litt dyre lån og særlig dyre kassekreditt- og veksellån.

Fordelingen av lånebeløpet mellom de forskjellige låneformer får nu stor betydning for hvorledes procenten for alle lån under ett stiller sig. Man ser dette ved å sammenligne den faktiske pct. med den standardiserte. Dette er en pct. som er beregnet ved å forutsette at den relative fordeling av lånebeløpet mellom de enkelte låntagere er den samme for hver enkelt virksomhetsgruppe som for alle låntagere under ett.¹

Ved denne beregning får man en *høiere* pct. særlig i de grupper som har forholdsvis meget av de billige pantelån, landbruket og hus- og tomteeierne, mens man får en *lavere* pct. særlig i gruppene med forholdsvis meget av den dyre kassekreditt, bergverk, industri, skibsfart, handel m. fl. Eiendommelig er forholdet for gruppen hus- og tomteeiere. Faktisk har denne gruppe den laveste pct. av alle bynæringer. Men hvis lånebeløpet var fordelt på de forskjellige slags lån på samme måte i alle grupper, vilde hus- og tomteeierne få den høieste pct. næst etter gruppen fiske og fangst.

Den forskjell mellom gruppene som blir tilbake når man beregner procenten under forutsetning av en konstant fordeling mellom låneformene må²

¹ Efter tabellen på side 9 vil dette si 25 pct. pantelån, 11 pct. veksellån, 30 pct. vekselobligasjonslån og 34 pct. kassekreditt. For hver virksomhetsgruppe blir altså procenten for pantelån multiplisert med 25, procenten for veksellån med 11 o. s. v. og det utkomne dividert med 100.

² Risikomomentet får ingen betydning her da det jo har måttet forutsettes ved beregningen at det hele beløp til hver låntagergruppe har vært lånt ut til «vanlig» rente.

jo skyldes at enkelte næringer har vært henvist til å låne i gjennomgående dyrere banker enn andre. I den anledning har det interesse å se hvorledes gjennomsnittsprocenten for det hele beløp hos alle låntagere under ett stiller sig når bankene fordeles efter art, størrelse og beliggenhet. Dette fremgår av tabell 3 og 4.

I privatbankene er lånene billigst i de store og dyrest i de middelstore. I sparebankene er der praktisk talt ingen forskjell. Tar man i betraktning at der er lett adgang til store og små banker i alle deler av landet, kan man vanskelig tro at dette moment spiller nogen rolle for næringsveienes belastning. Derimot må det ha stor betydning at belastningen på låntagerne er henvend $\frac{1}{2}$ pct. større i aktiebankene enn i sparebankene (vel $\frac{1}{3}$ pct. for de store banker og henimot $\frac{3}{4}$ pct. for de middelstore og små). Ifølge tabell 1, side 31, er det først og fremst bergverk, skibsfart og industri som overveiende søker aktiebankene (med $\frac{3}{4}$ av lånemassen eller vel så det plasert i disse banker). Dessuten har handel og landtransport adskillig over halvparten av sitt lånebeløp i aktiebankene (nærmere bestemt ca. $\frac{2}{3}$). Staten og fiske og fangst har omtrent like meget i sparebankene som i aktiebankene. Landbruket har derimot bare vel $\frac{1}{5}$ og kommunene og hus- og tomteeierne bare vel $\frac{1}{7}$ av sitt lånebeløp i aktiebankene.

Der er øiensynlig en del sammenheng mellem virksomhetsgruppenes rekkefølge i denne henseende og deres rekkefølge med hensyn til den standardiserte betalingspct. i tabellen på side 11. De viktigste avvikelser er at gruppen landtransport og Staten får sine lån relativt billig i betraktning av at de låner så meget i privatbankene, og at gruppen fiske og fangst har forholdsvis dyre lån i betraktning av at den låner så meget i sparebankene. Her kommer da det geografiske moment til. Så stor som forskjellen er mellom nabofylkene i samme landsdel, sett i forhold til forskjellen mellom landsdelene, virker dette moment for en stor del på en tilfeldig måte som det vilde føre for vidt å drøfte. Dog kan man peke på de høie satser i de tre nordligste fylker i forbindelse med de høie satser i gruppen fiske og fangst, særlig for dens pantobligasjons- og vekselobligasjonslån.

Det blev nevnt at betalingen for banklånene bare utgjør en del av den rentebyrde som hviler på de forskjellige næringsveier. Kunde man ta med alle lån, i og utenfor banker, vilde forholdet mellem de enkelte virksomhetsgrupper sikkert forrykkes. Banklånebeløpets forhold til det hele lånebeløp veksler nok ikke så litet fra gruppe til gruppe. Særlig kan man tenke på jordbruket og dets pantelån. Her skal bare nevnes at den gjennomsnittlige rentefot for lån i Hypotekbanken ved utgangen av 1930 var 4,86 pct. Dette er praktisk talt det samme som blev funnet for gruppen jordbruk og skogbruk i bankene (4,81 pct.). Nu betaler jo landbruket en god del mere for sine lavere prioriterte lån hos private. Men det er klart at dette ikke betyr på langt nær så meget som de dyre private lån i grupper som handel og industri hvor risikoen er større. Til gode for landbruket virker også for en stor del småbruk-

og boligbankene. For utestående lån ved utgangen av året 1930—31 var rentefoten her gjennomsnittlig 4,27 pct. I Fiskeribanken var den gjennomsnittlige rentefot 3,94 pct. ved samme tidspunkt.

3. Rentesatsene og rentemarginalen.

Det er allerede sagt at oppgavene over rentesatsene og særlig over betalingen (rente + provisjon) for utlån ikke er så helt nøiaktige. Dette betyr ikke noget videre for de gjennomsnitt som er regnet ut for alle banker under ett eller for større bankgrupper. Men man må huske det når man vil bruke tallene for det enkelte fylke, særlig hvis det gjelder den enkelte låneform (jfr. note 1 til tab. 3, side 33). Her angir tallene nærmest bare tendensen. Man vet at rekkefølgen mellom fylkene vil være omtrent som den, tallene direkte angir. Men man gjør retttest i å regne med feilavvikelser på $\frac{1}{2}$ pct. for det enkelte tall. Der er også en annen ting som man må huske på. Selv om tallene var riktige til siste desimal, kan man naturligvis ikke uten videre lese sig til forskjelligheter i bankenes behandling av sine kunder. Særlig kan det nok lett inntreffe at forskjellen mellom utlånsattsene i to fylker beror på at enkelte større risikoer er samlet i det ene fylke og med nødvendighet trekker op den «vanlige» rente her.

Det som først og fremst interesserer er «rentemarginalen» eller forskjellen mellom den gjennomsnittlige utlånsbetaling (rente + provisjon) og den gjennomsnittlige innskuddsrente.

Lettest beregnes rentemarginalen hvor bankregnskapene er så spesifiserte at man kan se hvor meget av inntektene som er rente og provisjon for utlån og hvor meget av utgiftene er renter til de forskjellige slags innskytere. Det er en fremgangsmåte som har vært brukt i Amerika.¹ For at resultatet skal bli nøiaktig må alle forskuddsydelser (diskonto, forskuddsprovisjon) kunne skilles ut og henføres til det år da de egentlig er optjent. Rent teoretisk sett er det imidlertid mindre tilfredsstillende å beregne rentemarginalen efter gjennomsnittsforholdene i løpet av et helt år. Marginalen forandrer sig nemlig med diskontoen og denne vil jo som regel ha vært i bevegelse.

Man kan derfor gå en annen vei og bygge på de rente- og provisjons-satser som gjelder på et *bestemt tidspunkt*. Her blir det imidlertid umulig å få frem et helt nøiaktig resultat. Der er jo en mangfoldighet av provisjonsbestemmelser og de enkelte satser er knyttet til så spesielle forhold at man ikke kan vente å finne nogen tilsvarende detaljert spesifikasjon av de løpende lån i regnskapene. Strengt teoretisk sett er oppgaven egentlig uløselig fordi provisjonen avhenger av lånenes løpetid og denne i mange tilfelle ikke

¹ *Federal Reserve Bulletin*, juli 1927, jfr. Einar Hägerblad i *Økonomisk Tidsskrift* 1928. Om de danske og svenske beregninger se Axel Nielsen, *Bankpolitikk II*, side 288, og den nevnte forf. i Ek. Tidsskr.

kjennes på forhånd. Praktisk sett får dette imidlertid ikke så stor betydning fordi provisjonen spiller en underordnet rolle ved siden av renten. I denne undersøkelse har man som nevnt nøiet sig med å beregne provisjonen ved hjelp av forholdet mellom rente og provisjon etter regnskapene for 1930.

Mens innskuddsrentene er *efterskuddsrenter*, er en del av betalingen for utlånene (diskonto, provisjon) *forskudds*sydeler. Dette har man ikke tatt hensyn til her. Men man må huske det når man ser på marginalen i forbindelse med bankenes fortjeneste.¹

Ved beregningen av den gjennomsnittlige utlånsbetaling har man tatt hensyn til utlån på pantobligasjon, veksler, vekselobligasjon, almindelig gjeldsbrev og kassekreditt. Ved beregningen av den gjennomsnittlige innlånsrente til innskudd på folio, sparevilkår og 6 måneders opsigelse. Dette er jo de vesentligste poster. (Jfr. side 1).

Som tidligere nevnt fant undersøkelsen sted på et tidspunkt da Norges Banks diskonto stod på et minimum i sin kortcykliske bevegelse, nemlig 4 pct. Alt det man vet om rente- og provisjonssatsenes bevegelse tyder på at rentemarginalen stiger og synker med diskontoen. Fra september 1931 har diskontoen ligget høiere og opgaver som er innhentet fra bankene i forbindelse med årsstatistikken tyder på at renteforskjellen (bortsett fra provisjon) gjennemgående ligger adskillig høiere i slutningen av året 1931.

Tabell 4, side 34, viser at rentemarginalen var omkring $2\frac{1}{2}$ (2,45) pct. i de private aktiebanker og omkring $1\frac{3}{4}$ (1,72) pct. i sparebankene. Da den gjennomsnittlige innskuddsrente er ca. 3 (2,98) pct. i aktiebankene og ca. $3\frac{1}{4}$ (3,27) pct. i sparebankene, utgjør marginalen henholdsvis 82 og 53 pct. av innskuddsrenten.

Marginalen varierer ganske sterkt fra fylke til fylke. Den er omtrent dobbelt så høi hos privatbankene i Troms, hvor den er ca. 4 pct., som hos privatbankene i Hordaland, hvor den er ca. 2 pct. Ser man på sparebankene, finner man at den er omtrent $2\frac{1}{2}$ gang så høi i Finnmark, hvor den er ca. $2\frac{1}{2}$ pct., som i Sogn og Fjordane, hvor den er ca. 1 pct. Også forholdet til innskuddsrenten varierer sterkt. For privatbankene er motsetningene fylkene Troms, Finnmark og Aust-Agder, hvor marginalen er større enn innskuddsrenten, og Hordaland og Sogn og Fjordane hvor den bare er ca. 60 pct. av innskuddsrenten, eller nærmest som i sparebankene i gjennomsnitt. For sparebankene er motsetningene også her Finnmark med 80 pct. og Sogn og Fjordane med 30 pct.

Når man ser på tallene for de enkelte fylker, gjelder det i det hele tatt at der ikke er noget bestemt forhold mellom innskuddsrentens høide, og marginalens høide. Er marginalen *høi*, så er den også høi sett i forhold til innskuddsrenten, og er marginalen *lav*, så er den også lav sett i forhold til

¹ I så tilfelle må der strengt tatt også tas hensyn til at innskuddsrenten er en sikker utgiftspost, men den kontraktsmessige utlånsrente ikke en helt sikker inntektspost.

innskuddsrenten. Variasjonene er bare i det hele litt større for marginalen enn for innskuddsrenten, særlig i privatbankene. I et kort uttrykk gjelder følgende omtrentlige forhold:

	Private aktiebanker			Sparebanker			
Marginal, pct.	2,0	3,0	4,0	1,0	1,5	2,0	2,5
Marginal i pct. av innskuddsrenten	60	110	160	30	45	63	80

Der er etter dette i det vesentlige ingen annen forskjell mellom de to grupper med hensyn til forholdet mellom marginal og innskuddsrente enn den som betinges av at aktiebankene i det hele tatt arbeider med høiere marginal enn sparebankene.

Ser man nu nærmere på tallene i tabell 4, vil man ha vanskelig for å opdage nogen utpreget geografisk sammenknytning av fylkestallene. Man kan nok her, likesom ved utlånssatsene (se side 13), skille ut de tre nordligste fylker som en geografisk bestemt gruppe. Både privatbankene og sparebankene i disse fylker har utpreget høie procenttall, hver i sin bankgruppe. Men man finner høie tall også på helt andre kanter av landet som hos privatbankene i Aust-Agder (mens sparebankene der har forholdsvis lav margin) og hos sparebankene i Hedmark (mens privatbankene der har forholdsvis adskillig lavere margin). Og således gjelder det gjennomgående at rekkefølgen mellom fylkene er springende. Privatbanker på så forskjellige steder som Hordaland, Buskerud og Vest-Agder har lave tall. Likeså f. eks. sparebankene i Sogn og Fjordane, Nord-Trøndelag og Aust-Agder.

Som tabell 4 videre viser, er der nu adskillig forskjell på marginalen i store, middels og små banker. Forskjellen er nærmest den at de *middels store* privatbanker har en marginal (ca. 2,8 pct.) som er en god del høiere enn marginalen i de *store* og *små* privatbanker (ca. 2,4 pct.) og at de *små* sparebanker har en lavere marginal (ca. 1,5 pct.) enn de *store* og *middels store* sparebanker (ca. 1,8 pct.). Forskjellen mellom de middels store og små banker går altså igjen i begge grupper, men de store sparebanker ligger relativt høiere enn de store privatbanker.

Det ligger da nær å tro at forskjellen mellom *fylkene* henger sammen med denne forskjell mellom banker av forskjellig *størrelse*, idet styrkeforholdet mellom disse størrelsesgrupper veksler sterkt fra fylke til fylke. Man kan undersøke hvad dette betyr ved en standardberegning på samme måte som man foran (side 12) undersøkte om belastningen av de forskjellige låntagere berodde på hvorledes lånebeløpet fordelte sig mellom de forskjellige låneformer.

Her kan man nu ikke bygge på *fylkestallene*. Der er nemlig bare en

del fylker hvor alle tre størrelsesgrupper av bankene er representert, ja der er endog enkelte fylker hvor bare én av gruppene forekommer (Akershus har overhodet ikke privatbanker). Man er derfor henvist til å slå sammen så mange fylker at man stort sett¹ får alle grupper representert. Dette blir tilfelle når man slår sammen 4 og 4 (for privatbankene kommer den midterste gruppe da til å inneholde bare 3 fylker). Gjennomsnittsmarginalene blir da:

Gruppe	Private aktiebanker					Sparebanker				
	Alle banker		Store banker	Midd. store banker	Små banker	Alle banker		Store banker	Midd. store banker	Små banker
	Faktisk marginal	Standardberegnet				Faktisk marginal	Standardberegnet			
I ²	Pct. 2,09	Pct. 2,08	Pct. 2,05	Pct. 2,22	Pct. 2,04	Pct. 1,37	Pct. 1,40	Pct. 1,35	Pct. 1,54	Pct. 1,20
— II ³	2,31	2,35	2,27	2,71	2,43	1,62	1,59	1,64	1,61	1,50
— III ⁴	2,50	2,30	2,17	2,89	2,24	1,70	1,66	1,85	1,74	1,28
— IV ⁵	2,70	2,69	2,66	2,84	2,69	1,86	1,87	1,97	1,92	1,66
— V ⁶	3,14	3,16	—	3,00	3,82	2,13	2,10	1,97	2,15	2,18

Det viser sig tydelig at bankenes størrelse ikke er avgjørende. I hvert fall gjelder det som gjennemgående regel at de lokale faktorer⁷ preger alle banker uansett størrelsen. Innenfor hver enkelt av de tre størrelsesgrupper stiger procenten som regel fra fylkesgruppe til fylkesgruppe på samme måte som procenten for alle banker. Den standardberegnete procent ligger også næsten overalt nær op til den faktiske.

På den annen side ser man at også størrelsen har sin selvstendige betydning. Hovedregelen for sparebankene, at de små banker har utpreget lavere marginal enn de store og middelstore, går i hvert fall igjen i alle grupper undtagen den femte. Og hovedregelen for privatbankene, at de middelstore banker har utpreget høiere marginal enn de store og små, går likeledes igjen i alle grupper undtagen den femte.⁸ Selv om man går til de enkelte fylker, gjør størrelsesforskjellen sig gjeldende i de fleste tilfelle. Av de 18 fylker som har både middelstore og små sparebanker, er der f. eks. ikke mindre enn 15 fylker hvor de små banker har lavere marginal enn de middelstore.

¹ I femte gruppe av privatbankene kunde man ikke få med store banker uten ved å addere sammen 8 fylker.

² *Privatbankene* i Hordaland, Sogn og Fjordane, Buskerud og Vest-Agder, *sparebankene* i Sogn og Fjordane, Vest-Agder, Nord-Trøndelag og Aust-Agder. ³ *Pr.b.* i Opland, Sør-Trøndelag, Oslo og Hedmark, *sp.b.* i Østfold, Oslo, Hordaland og Akershus. ⁴ *Pr.b.* i Telemark, Nord-Trøndelag og Rogaland, *sp.b.* i Sør-Trøndelag, Rogaland, Bergen og Buskerud. ⁵ *Pr.b.* i Bergen, Møre, Østfold og Vestfold, *sp.b.* i Opland, Telemark, Møre og Vestfold. ⁶ *Pr.b.* i Nordland, Aust-Agder, Finnmark og Troms, *sp.b.* i Hedmark, Nordland, Troms og Finnmark.

⁷ I virkeligheten har man her å gjøre med gjennomsnitt av sterkt divergerende lokale forhold (idet fylkestallene varierer også innenfor hver av de 5 grupper). Som utviklingen til syvende og sist viser (se side 25) preges lokalnivået av de lokalt ledende banker.

⁸ Som det fremgår av note 6, er de tre nordligste fylker i begge tilfelle med i denne gruppe. For privatbankene gjelder det også at undtagelsen skyldes forholdene i disse fylker. For sparebankene er den derimot begrenset til Nordland, mens marginalen er like høi i de middelstore og små banker i Troms og Finnmark bare har små banker.

Av de 10 fylker som har både store og små sparebanker er der 7 hvor de små banker har lavere marginal enn de store. For *privatbankene* gjaldt det at de middelstore banker hadde høiere marginal enn de store og små. Nu er der i det hele tatt så få privatbanker at når man fordeler dem på fylker og størrelsesgrupper samtidig, blir der bare en eller et par banker i den enkelte fylkesgruppe. De rent individuelle faktorer må derfor få større vekt her, og undtagelsene fra regelen blir flere. Man finner imidlertid at i alle de 4 fylker som har både store og middelstore privatbanker, har de middelstore banker høiere marginal enn de store. Av de 12 fylker som har både middelstore og små privatbanker, er der i hvert tilfelle 7 hvor de middelstore banker har høiere marginal enn de små.

Også lånekapitalens fordeling på de forskjellige låneformer må få betydning for marginalens størrelse. Dette forhold virker både på aktivasisiden, på utlånsrenten, altså på minuenden i den differens som er rentemarginalen, og på passivasisiden, på innskuddsrenten, altså på subtrahenden i denne differens.

I den forbindelse har det interesse å se etter om forskjellighetene i marginalens høide særlig skulde skyldes utlånsrenten eller innskuddsrenten eller snart den ene og snart den annen. Man kan da begynne med å undersøke om der er nogen bestemt sammenheng mellom utlåns- og innskuddsrenten. En slik sammenheng kunde naturligvis bare bestå i en tendens hos de to slags rentesatser til å gå i samme retning, således at utlånsrenten hadde en tendens til å være høi hvor innskuddsrenten var høi, og omvendt. I så fall vilde variasjonene i marginalen få et mere tilfeldig preg. I gjennomsnitt for et tilstrekkelig stort antall banker med høi innskudds- eller utlånsrente vilde marginalen da bli den samme som for et lignende antall banker med *lave* renter. Anderledes blir det derimot hvis der ikke er nogen slik sammenheng mellom utlånsrenten og innskuddsrenten. Man vil da kunne skille ut grupper av banker med forholdsvis høi utlånsrente og forholdsvis høi marginal og banker med lav utlånsrente og lav marginal. Likeledes vil man da kunne skille ut banker med forholdsvis høi innskuddsrente og forholdsvis lav marginal og banker med lav innskuddsrente og høi marginal.

Man har da beregnet den gjennomsnittlige utlånsrente og innskuddsrente i 112 frie privatbanker og 605 frie sparebanker pr. 1 jan. 1931.¹ På næste side er disse banker gruppert den ene gang efter innskuddsrenten med beregnet gjennomsnittlig utlånsrente og marginal for hver gruppe og den annen gang efter utlånsrenten med gjennomsnittlig innskuddsrente og marginal for hver gruppe.

¹ Av praktiske grunner har man brukt opgaver som er hentet inn i forbindelse med bankstatistikken. At tidspunktet ligger ca. et halvt år forut for bankundersøkelsen har ikke stort å bety. Det er nemlig ikke mange renteforandringer som er foregått i tiden fra 1 januar til 1 august 1931 (rentenedsettelse på som regel $\frac{1}{2}$ pct. i omkring 60 sparebanker og 3 privatbanker). At der ikke har kunnet tas hensyn til provisjon forutsettes heller ikke å ha nogen avgjørende betydning. Om forholdet mellom egentlig rente og provisjon se i det flg. side 22.

		Gjennemsnittlig rente for alle slags innskudd:													
		2,4	2,5	2,6	2,7	2,8	2,9	3,0	3,1	3,2	3,3	3,4			
Privat- banker	Antall banker . . .	—	2	3	3	4	5	23	16	16	14	1			
	Gj.sn. utlånsrente . .	—	5,20	5,33	5,23	5,18	5,58	5,24	5,34	5,13	5,12	5,10			
	Gj.sn. marginal . . .	—	2,7	2,5	2,4	2,7	2,2	2,2	1,9	1,8	1,7	1,7			
Spare- banker	Antall banker . . .	1	—	—	1	—	4	54	85	69	77	8			
	Gj.sn. utlånsrente . .	6,00	—	—	5,50	—	5,30	5,00	5,08	5,01	4,91	4,93			
	Gj.sn. marginal . . .	3,6	—	—	2,8	—	2,4	2,0	2,0	1,8	1,6	1,5			
		Innskuddsrente forts.:													
		3,5	3,6	3,7	3,8	3,9	4,0	4,1	4,2	4,3	4,4	4,5			
Privat- banker	Antall banker . . .	10	8	4	1	1	—	1	—	—	—	—			
	Gj.sn. utlånsrente . .	5,21	5,34	5,68	5,70	6,10	—	7,00	—	—	—	—			
	Gj.sn. marginal . . .	1,7	1,7	2,0	1,9	2,2	—	2,9	—	—	—	—			
Spare- banker	Antall banker . . .	124	47	33	22	9	52	10	6	—	1	2			
	Gj.sn. utlånsrente . .	4,91	5,29	5,09	5,09	4,98	5,26	5,70	5,43	—	5,40	5,75			
	Gj.sn. marginal . . .	1,4	1,7	1,4	1,3	1,1	1,3	1,6	1,2	—	1,0	1,3			
		Gjennemsnittlig rente for alle slags utlån:													
		4,0	4,1	4,2	4,3	4,4	4,5	4,6	4,7	4,8	4,9	5,0	5,1	5,2	
Privat- banker	Antall banker . .	—	—	1	—	—	1	3	3	9	7	16	10	12	
	Gj.snittl. inn- skuddsrente	—	—	3,20	—	—	3,50	3,17	3,10	3,00	3,10	3,29	3,23	3,13	
	Gj.snittl. marginal .	—	—	1,0	—	—	1,0	1,4	1,6	1,8	1,8	1,7	1,9	2,1	
Spare- banker	Antall banker . .	11	1	1	2	—	81	23	15	14	12	167	98	46	
	Gj.snittl. inn- skuddsrente	3,19	3,20	3,20	3,15	—	3,43	3,32	3,30	3,25	3,30	3,50	3,34	3,38	
	Gj.snittl. marginal .	0,8	0,9	1,0	1,1	—	1,1	1,3	1,4	1,5	1,6	1,5	1,8	1,8	
		Utlånsrente forts.:													
		5,3	5,4	5,5	5,6	5,7	5,8	5,9	6,0	6,1	6,2	6,4	6,5	6,7	7,0
Privat- banker	Antall banker	9	8	7	2	6	5	4	1	4	1	—	1	1	1
	Gj.snittl. innsk.r.	3,19	3,10	3,04	3,25	3,15	3,16	3,40	2,90	3,45	2,60	—	3,00	3,70	4,10
	Gj.snittl. marginal	2,1	2,3	2,5	2,3	2,5	2,6	2,5	3,1	2,6	3,6	—	3,5	3,0	2,9
Spare- banker	Antall banker	17	9	46	14	11	5	3	16	2	3	3	4	—	1
	Gj.snittl. innsk.r.	3,45	3,36	3,56	3,35	3,58	3,72	3,57	3,61	4,05	3,23	3,77	3,45	—	4,00
	Gj.snittl. marginal	1,8	2,0	1,9	2,2	2,1	2,1	2,3	2,4	2,0	3,0	2,6	3,0	—	3,0

For alle privatbanker var den gjennomsnittlige utlånsrente ca. 5,3, den gjennomsnittlige innskuddsrente ca. 3,2 og gjennomsnittsmarginalen (uten provisjon) altså 2,1. De tilsvarende tall for sparebankene var 5,1, 3,4 og 1,7.

I hovedsaken må det sies at der ikke er nogen utpreget sammenheng mellom utlånsrenten og innskuddsrenten. Dette vil si at når man ordner bankene etter stigende innskuddsrente, synker marginalen eftersom renten stiger, og når man ordner dem etter stigende utlånsrente, stiger marginalen med renten. Der er imidlertid undtagelser. I begge bankgrupper gjelder det at utlånsrenten stiger med innskuddsrenten når man kommer op i de sjeldnere høiere satser, over 3,5 pct. Marginalen faller da ikke lenger. De sparebanker som har de laveste innskuddssatser har dessuten høie utlåns-satser. I disse grupper faller derfor marginalen hurtigere enn innskuddsrenten stiger. Antallet av disse banker er imidlertid så få at de ikke spiller nogen rolle. Særsilt for sparebankene gjelder det også at når man ordner dem etter utlånsrenten, viser den gjennomsnittlige innskuddsrente en gjennomgående svak tendens til stigning. Marginalen stiger derfor her langsommere enn utlånsrenten. Ved en utlånsrente på 4,2—4,6 pct. er marginalen like høi i sparebanker og privatbanker, men ved en utlånsrente på 6,0—6,5 pct. er den $\frac{1}{2}$ pct. lavere i sparebankene.¹

Når man går til de enkelte banker, er altså forholdet det at utlånsrente og innskuddsrente er forholdsvis uavhengige av hverandre. Høi utlånsrente finner man omtrent like så ofte hos banker med lav innskuddsrente som hos banker med høi innskuddsrente, og omvendt. Man må da vente at det samme vil gjøre sig gjeldende iallfall i nogen grad i de gjennomsnittstall som er beregnet for bankene i de enkelte fylker. Hadde der vært sammenheng mellom utlåns- og innskuddsrente, kunde man som nevnt ha ventet å finne høi marginal sammen med høi utlåns- og innskuddsrente og omvendt. Som forholdet er, kan man derimot vente å finne høi marginal sammen med forholdsvis lave rentesatser (hvor nemlig innskuddsrenten er *særlig* lav), og omvendt. Og marginalen kan lett bli *særlig høi* fordi høi utlånsrente støter sammen med lav innskuddsrente.

Men så er der også en annen ting å ta i betraktning, nemlig de to rentesatsers variasjonsbredde. En beregning på grunnlag av fylkestallene viser følgende. *Relativt* sett, det vil si målt på gjennomsnittstallet for fylkene, varierer begge satser adskillig sterkere hos privatbankene enn hos sparebankene. Hos privatbankene varierer begge satser like sterkt, hos sparebankene varierer derimot utlånsrenten sterkere enn innskuddsrenten.² *Absolutt* sett er derimot variasjonene i utlånsrenten omtrent dobbelt så store som varia-

¹ Det bemerkes atter at der her ikke er tatt hensyn til provisjon.

² Folioinnskudd med den avstikkende lave rentesats spiller nemlig overalt liten rolle i sparebankene. Hos privatbankene har derimot procenten av folioinnskudd en viss betydning for gjennomsnittsrenten, og denne procent varierer ganske sterkt.

	Avvikelser fra fylkesgjennomsnittet i pet.						Avvikelsene dividert med kvadratavvikelsen					
	Private aktiebanks			Sparebanks			Private aktiebanks			Sparebanks		
	Utlåns- rente (inklusive provisj.)	Mar- ginal	Inn- skudds- rente	Utlåns- rente (inklusive provisj.)	Mar- ginal	Inn- skudds- rente	Utlåns- rente (inklusive provisj.)	Mar- ginal	Inn- skudds- rente	Utlåns- rente (inklusive provisj.)	Mar- ginal	Inn- skudds- rente
Østfold	+0,17	+0,22	+0,04	÷0,19	÷0,16	+0,03	+0,4	+0,4	+0,2	÷0,8	÷0,5	+0,3
Akershus	¹	¹	¹	÷0,08	÷0,09	÷0,01	¹	¹	¹	÷0,4	÷0,3	÷0,1
Oslo	÷0,46	÷0,30	+0,15	÷0,22	÷0,13	+0,09	÷1,2	÷0,6	+0,7	÷1,0	÷0,4	+0,8
Hedmark	÷0,11	÷0,28	÷0,18	+0,21	+0,28	+0,07	÷0,3	÷0,6	÷0,9	+0,9	+0,9	+0,6
Opland	÷0,34	÷0,43	÷0,10	÷0,04	÷0,02	+0,02	÷0,9	÷0,9	÷0,5	÷0,2	÷0,1	+0,2
Buskerud	÷0,41	÷0,48	÷0,08	÷0,05	÷0,03	+0,02	÷1,1	÷1,0	÷0,4	÷0,2	÷0,1	+0,2
Vestfold	+0,06	+0,24	+0,17	+0,17	+0,23	+0,06	+0,2	+0,5	+0,8	+0,7	+0,8	+0,5
Telemark	÷0,33	÷0,23	+0,09	+0,12	+0,07	÷0,05	÷0,9	÷0,5	+0,4	+0,5	+0,2	÷0,5
Aust-Agder	+0,66	+0,64	÷0,03	÷0,07	÷0,21	÷0,14	+1,7	+1,3	÷0,1	÷0,3	÷0,7	÷1,3
Vest-Agder	÷0,26	÷0,47	÷0,22	÷0,24	÷0,39	÷0,15	÷0,7	÷0,9	÷1,0	÷1,0	÷1,3	÷1,5
Rogaland	+0,06	÷0,01	÷0,08	÷0,06	÷0,06	0,00	+0,2	÷0,02	÷0,4	÷0,3	÷0,2	0,0
Hordaland	÷0,37	÷0,62	÷0,26	÷0,09	÷0,12	÷0,03	÷1,0	÷1,2	÷1,2	÷0,4	÷0,4	÷0,3
Bergen	÷0,04	+0,06	+0,09	÷0,17	÷0,04	+0,13	÷0,1	+0,1	+0,4	÷0,7	÷0,1	+1,2
Sogn og Fjordane	÷0,27	÷0,55	÷0,29	÷0,41	÷0,67	÷0,26	÷0,7	÷1,1	÷1,4	÷1,8	÷2,2	÷2,4
Møre	÷0,15	+0,09	+0,23	+0,02	+0,09	+0,07	÷0,4	+0,2	+1,1	+0,1	+0,3	+0,6
Sør-Trøndelag	÷0,31	÷0,32	÷0,02	÷0,02	÷0,07	÷0,05	÷0,8	÷0,6	÷0,1	÷0,1	÷0,2	÷0,5
Nord-Trøndelag	+0,16	÷0,02	÷0,19	÷0,12	÷0,23	÷0,11	+0,4	÷0,04	÷0,9	÷0,5	÷0,8	÷1,0
Nordland	+0,39	+0,32	÷0,08	+0,43	+0,42	÷0,01	+1,0	+0,6	÷0,4	+1,9	+1,4	÷0,1
Troms	+0,69	+1,33	+0,63	+0,27	+0,46	+0,19	+1,8	+2,7	+3,0	+1,2	+1,5	+1,7
Finnmark	+0,79	+0,87	+0,07	+0,54	+0,73	+0,19	+2,1	+1,7	+0,3	+2,3	+2,4	+1,7

¹ Fylket har ingen aktiebanks.

sjonene i innskuddsrenten både i privatbankene og i sparebankene.¹ I det store og hele ligger derfor variasjonene i marginalen nærmere op til variasjonene i utlånsrenten (også når provisjon innbefattes) enn til variasjonene i innskuddsrenten. I tabellen på foreg. side er for det første opført hvor mange procent de to gjennemsnittssatser og deres differens, marginalen, avviker fra gjennemsnittene for alle fylker. Innskuddsrentens avvikelser har fått motsatt fortegn, således at der er brukt + hvor tallet for et fylke ligger *lavere* enn fylkesgjennemsnittet og omvendt. I den annen del av tabellen er avvikelserne uttrykt i avvikelsernes gjennomsnitt (kvadratavvikelsen) som måleenhet. Disse tall bruker man da når man vil se hvorledes en avvikelse stiller sig i forhold til avvikelser av samme slags. Store (eller små) avvikelser i marginal, utlåns- og innskuddsrente blir her uttrykt i samme tall, uansett om f. eks. selv de største avvikelser i innskuddsrenten ikke er større en middels store avvikelser i marginalen.²

Som eksempler på høi marginal samtidig med høi *utlånsrente* til tross for *middels* innskuddsrente nevnes privatbankene i Aust-Agder og Finnmark og sparebankene og privatbankene i Nordland, som eksempler på lav marginal samtidig med lav *utlånsrente* til tross for *lav* innskuddsrente nevnes privatbankene i Oslo.

Ekstreme³ utslag av marginalen sammen med tilsvarende ekstreme utslag bare hos *innskuddsrenten* forekommer derimot bare i to tilfelle, nemlig hos privatbankene i Hedmark og sparebankene i Aust-Agder hvor man finner lav marginal og høi innskuddsrente til tross for middels rente.

Der er altså grunn til først og fremst å se nærmere på *utlånsrenten* og dens avhengighet av låneformene.

Man har beregnet hvorledes fylkenes stilling blir når man holder sig til den rene rente og altså ikke tar med provisjon. Avvikelsene fra gjennemsnittet for alle fylker er uttrykt i kvadratavvikelsen som måleenhet. Se tabellen på neste side.

I sparebankene spiller provisjonen så liten rolle at overensstemmelsen mellom tallene blir næsten fullstendig. I privatbankene kan provisjonen få

¹ Tallene er:

	Gjennemsnitt pct.	Kvadrat- avvikelse pct.	Kvadrat- avvikelsen i pct. av gjennemsn.	
Private aktiebanker	{ Utlånsrenten (inkl. provisjon) .	5,69	0,38	6,7
	{ Innskuddsrenten	3,07	0,21	6,9
Sparebanker	{ Utlånsrenten (inkl. provisjon) .	5,03	0,23	4,6
	{ Innskuddsrenten	3,28	0,11	3,4

² Marginalens kvadratavvikelse er 0,50 eller ca. 19 pct. av dens gjennomsnitt (2,61) i privatbankene og 0,30 eller ca. 17 pct. av dens gjennomsnitt (1,75) i sparebankene.

³ Som ekstreme anses utslagene bare når de utgjør minst halvparten av kvadratavvikelsen for utslag av samme slags.

Fylker	Avvikelsene fra gjennemsnittlige avvikelse (kvadratavvikelsen)				Fylker (forts.)	Avvikelsene fra gjennemsnittlige avvikelse (kvadratavvikelsen)			
	Private aktiebanks		Sparebanks			Private aktiebanks		Sparebanks	
	Utlånsrenten		Utlånsrenten			Utlånsrenten		Utlånsrenten	
	med provisjon	uten provisjon	med provisjon	uten provisjon		med provisjon	uten provisjon	med provisjon	uten provisjon
Østfold ...	+0,4	÷0,2	÷0,8	÷0,9	Rogaland	+0,2	+1,2	÷0,3	÷0,2
Akershus ..	—	—	÷0,4	÷0,3	Hordaland ...	÷1,0	÷0,3	÷0,4	÷0,4
Oslo	÷1,2	÷1,4	÷1,0	÷1,0	Bergen	÷0,1	÷0,04	÷0,7	÷0,7
Hedmark ...	÷0,3	÷0,1	+0,9	+0,8	Sogn og Fjord.	÷0,7	÷0,2	÷1,8	÷1,8
Opland ...	÷0,9	÷0,5	÷0,2	÷0,1	Møre	÷0,4	÷0,7	+0,1	+0,1
Buskerud ..	÷1,1	÷0,4	÷0,2	÷0,2	Sør-Trøndelag.	÷0,8	÷1,6	÷0,1	0,0
Vestfold ...	+0,2	+0,4	+0,7	+0,5	Nord-Trøndelag	+0,4	+1,2	÷0,5	÷0,5
Telemark ...	÷0,9	÷0,6	+0,5	+0,6	Nordland	+1,0	+0,4	+1,9	+1,9
Aust-Agder	+1,7	+1,8	÷0,3	÷0,3	Troms	+1,8	÷1,2	+1,2	+1
Vest-Agder	÷0,7	+0,1	÷1,0	÷1,0	Finmark	+2,1	+2,2	+2,3	+2

en del å si og der er da også her nogen avvikelser mellom tallene. I fylkene Buskerud, Vest-Agder, Rogaland, Hordaland og Nord-Trøndelag har provisjonen særlig litet å si, og disse fylker får derfor adskillig lavere tall når provisjon regnes med. På den annen side står fylkene Sør-Trøndelag, Nordland og særlig Troms hvor provisjonen betyr mest.

Med hensyn til den hele utlånsbetaling (rente + provisjon) står de tre nordligste fylker i en undtagelsesstilling. Både privatbankene og sparebankene i disse fylker har høie satser. Dette er heller ikke så merkelig når man tar i betraktning de usikre forhold som hovednæringsveiene i denne kant av landet arbeider under. I Aust-Agder har privatbankene, men derimot ikke sparebankene, høie satser. Ved sammenligningen mellom fylkene ellers bør man helst holde de tre nordligste utenfor under beregningen av selve tallene. For utlånsrente innbefattet provisjon blir da disse:

Fylker	Priv.-banks	Spare-banks	Fylker (forts.)	Priv.-banks	Spare-banks	Fylker (forts.)	Priv.-banks	Spare-banks
Østfold	+1,0	÷0,8	Vestfold	+0,6	+1,6	Hordaland ..	÷0,9	÷0,7
Akershus ..	—	÷0,1	Telemark ...	÷0,8	+1,3	Bergen	+0,9	÷0,1
Oslo	÷1,2	÷1,0	Aust-Agder ..	+2,8	0,0	Sogn og Fjord.	÷0,5	÷2,3
Hedmark ...	+0,04	+1,9	Vest-Agder ..	÷0,5	÷1,1	Møre	÷0,1	+0,6
Opland	÷0,8	+0,2	Rogaland ...	+0,6	+0,1	Sør-Tr.lag ..	÷0,7	+0,3
Buskerud ..	÷1,0	+0,1				Nord-Tr.lag .	+1,0	÷0,3

Man kan da se at privatbankene i Aust-Agder, Nord-Trøndelag, Østfold, Vestfold og Rogaland har forholdsvis høie satser, mens privatbankene i Oslo, Buskerud, Hordaland, Opland, Telemark, Sør-Trøndelag, Vest-Agder

og Sogn og Fjordane har forholdsvis lave satser. Likeledes har sparebankene i Hedmark, Vestfold, Telemark og Møre forholdsvis høie satser og sparebankene i Sogn og Fjordane, Vest-Agder, Oslo, Østfold og Hordaland forholdsvis lave satser. Der er altså bare ett fylke i det sydlige (også med en hasardiøs og dertil ekspansiv næringsvei) hvor både sparebanker og privatbanker har forholdsvis høie satser, og det er Vestfold. På den annen side er der 4 fylker hvor både privatbanker og sparebanker har forholdsvis lave satser. Dette er Oslo, Vest-Agder, Hordaland og Sogn og Fjordane.

Det som nu skal undersøkes er om fylkenes stilling blir anderledes hvis man regner ut gjennomsnittsprocenten for alle lån på grunnlag av procentene for de forskjellige låneformer, idet man tillegger disse en og samme vekt i alle fylker, altså når man forutsetter en konstant fordeling av lånebeløpet mellem de forskjellige utlånsformer. I tabell 3 har man stillet sammen denne standardberegnete procent med dnn faktiske. Avvikelsene fra fylkesgjennomsnittet målt på den gjennomsnittlige avvikelse (kvadratavvikelsen¹) stiller sig således:

Fylker	Private aktiebanker		Sparebanker		Fylker forts.	Private aktiebanker		Sparebanker	
	Faktisk pct.	Standard beregnet pct.	Faktisk pct.	Standard beregnet pct.		Faktisk pct.	Standard beregnet pct.	Faktisk pct.	Standard beregnet pct.
Østfold	+0,4	÷0,1	÷0,8	÷1,0	Rogaland . . .	+0,2	÷0,05	÷0,3	÷0,2
Akershus . . .	—	—	÷0,4	÷0,4	Hordaland . .	÷1,0	÷0,3	÷0,4	÷0,05
Oslo	÷1,2	÷1,6	÷1,0	÷1,0	Bergen	÷0,1	÷0,6	÷0,7	÷1,0
Hedmark	÷0,3	÷0,4	+0,9	+0,3	Sogn og Fjord.	÷0,7	÷0,1	÷1,8	÷1,5
Opland	÷0,9	÷0,6	÷0,2	÷0,4	Møre	÷,07	÷0,2	+0,1	+0,3
Buskerud	÷1,1	÷1,5	÷0,2	÷0,4	Sør-Tr.lag . .	÷0,8	÷1,2	÷0,1	÷0,1
Vestfold	+0,2	÷0,1	+0,7	+0,5	Nord-Tr.lag .	+0,4	+2,4	÷0,5	÷0,4
Telemark	÷0,9	÷0,9	+0,5	+0,4	Nordland . . .	+1,0	+0,7	+1,9	+2,2
Aust-Agder . . .	+1,7	+0,9	÷0,3	÷0,4	Troms	+1,8	+1,2	+1,2	+1,3
Vest-Agder . . .	÷0,7	+0,8	÷1,0	÷0,9	Finmark . . .	+2,1	+1,4	+2,3	+2,5

For sparebankene spiller forholdet ikke nogen nevneverdig rolle. Forskjellighetene i utlånsbeløpets fordeling på låneformene blir ikke så store når man slår bankene sammen fylkesvis. I privatbankene får det mere å si, blandt annet fordi der er forholdsvis få banker i enkelte av fylkene. Således kommer privatbankene i Nord-Trøndelag høiere op enn privatbankene i de nordligere fylker og privatbankene i Vest-Agder kommer op i nivå med privatbankene i Aust-Agder. Men i de store trekk er tallenes gang den samme i begge rekker. Det sees hvis man f. eks. deler fylkene i 4 like store grupper (med 4 fylker i den nordligste, 5 i de andre grupper). For disse grupper får man følgende gjennomsnittstall. Se neste side.

¹ Kvadratavvikelsen er omtrent like stor for den standardberegnete procent som for den faktiske. I privatbankene er den henholdsvis 0,42 og 0,38, i sparebankene henholdsvis 0,22 og 0,23. Allerede dette viser jo at lånebeløpets fordeling på låneformene ikke spiller nogen rolle som årsak til forskjellighetene i den gjennomsnittlige utlånsrente.

	Faktisk pct.	Stand.beregn. pct.
I Østfold—Buskerud	÷0,6	÷0,8
II Vestfold—Rogaland	+0,1	+0,1
III Hordaland—Sør-Trøndelag	÷0,6	÷0,5
IV Nord-Trøndelag—Finmark	+1,3	+1,4

Gjennomsnittet av selve utlånsrentene (med provisjon) i disse grupper er for den faktiske pct. 5,46, 5,73, 5,46 og 6,20 og for den standardberegnete pct. 5,54 5,95, 5,69 og 6,49.

Når nu hverken bankenes størrelse eller lånenes fordeling på de forskjellige låneformer eller de vesentlige, mere utbredte geografiske forhold spiller en avgjørende rolle for rentehøiden og derigjennem for rentemarginalen i de enkelte fylker, får man tilbake som det viktigste moment de *rent individuelle forhold som knytter sig til de enkelte banker*.¹ Men det er tydelig at de ledende banker rundt om har stor innflytelse på nivået i sitt fylke.² Dette ser man best når man deler bankene i hvert fylke op i de tre størrelsesgrupper. Her kom der jo frem (se side 17) en tydelig sammenheng mellom disse grupper fylke for fylke, således at hvis bankene i *en* gruppe hadde høiere tall i et fylke enn i et annet, var det overveiende sannsynlig at samme forhold vilde gjenfinnes også i de to andre grupper.

Låneformens betydning for utlånsrentenivået i disse størrelsesgrupper fremgår også av tabell 3.

I privatbankene har man følgende forhold: pantelånsrenten stiger med bankenes størrelse, vekselobligasjonsrenten er nærmest uforandret, men kassekreditrenten og særlig vekselrenten synker med bankenes størrelse. Beregner man den standardiserte procent under forutsetning av at utlånsbeløpet fordeles sig på de enkelte låneformer forholdsvis på samme måte i hver størrelsesgruppe som for alle privatbanker, viser det sig at denne procent *synker med bankenes størrelse*. Når den faktiske eller direkte beregnede procent ligger høiere i de middelstore banker enn i de små banker, skyldes dette altså vesentlig at der er forholdsvis mere av de dyrere kassekredit- og veksellån i de middelstore enn i de små banker.

I sparebankene ligger rentesatsene for hver enkelt låneform nærmere op til hverandre, således at forskjellen mellom de tre størrelsesgrupper blir mindre utpreget. I forholdet mellom gruppene gjenfinner man for en stor del de samme tendenser som hos privatbankene. Mest avvikende er forholdet for kassekreditrenten hvor de mellemstore sparebanker ligger høiere enn de

¹ For å godtgjøre dette skulde man strengt tatt foreta en *dobbelt* standardberegning idet man samtidig tok hensyn både til bankstørrelse og lånefordeling. Men da hvert av disse forhold spiller så liten rolle, har man ment å kunne spare dette vidløftige arbeide.

² De *renteavtaler* som har vært inngått har som bekjent hatt en forholdsvis *lokal* karakter.

små. I det hele tatt er det her bare vekselrenten som stiller sig høiere i de små enn i de mellemstore banker, og den standardiserte procent ligger derfor også en ubetydelighet høiere i de mellemstore banker. Men forskjellen er ikke større enn at den ligger innenfor de feilgrenser som man her sannsynligvis må regne med.

Hvad *innskuddsrenten* angår, kan man lett se direkte av tabell 4 at fordelingen av innskuddsbeløpet på de tre forskjellige slags innskudd ikke betyr synderlig for forskjellighetene mellom fylkene i *sparebankene*. Innskudd på sparevilkår spiller gjennomgående hovedrollen og forskjellen mellom den gjennomsnittlige rente for den slags innskudd og innskudd på 6 måneders opsigelse, som også kan spille nokså stor rolle, avviker som regel ikke meget fra $\frac{1}{2}$ pct. Satsene følger nokså nøie gjennomsnittsnivået fra fylke til fylke. Kun kan merkes at forskjellen mellom gjennomsnittssatsene for de to slags innskudd gjennomgående er mindre omtrent fra Aust-Agder av og videre rundt kysten enn i det sydøstlige, idet sparevilkårsrenten ligger forholdsvis høiere vestpå og nordpå. Da innskuddene på 6 måneders opsigelse spiller meget liten rolle vestpå og nordpå, ligger gjennomsnittrenten for alle innskudd nokså nær sparevilkårsrenten her i motsetning til i det sydøstlige hvor den ligger en del høiere.

Innskuddsrentenivået i *privatbankene* følger nokså nøie nivået i sparebankene. Da de billigste innskudd, innskudd på folio, har forholdsvis større betydning her, ligger gjennomsnittrenten som regel litt lavere enn i sparebankene. Der er bare to fylker som danner undtagelse, nemlig Hedmark og Hordaland. Forskjellen er videre liten i Opland, Buskerud, Vest-Agder, Rogaland, Nord-Trøndelag, Nordland og Finnmark og på den annen side særlig stor i Troms, hvor privatbankene imidlertid hadde relativt meget folioinnskudd ved utgangen av 1930.

Der er litt flere avvikelser mellom gjennomsnittrenten og sparevilkårsrenten her enn hos sparebankene. Særlig er der forholdsvis høiere tall for gjennomsnittrenten i Hedmark, Opland og Buskerud. Dette skyldes imidlertid ikke så meget at der er litet folioinnskudd i bankene her som de forholdsvis høie rentesatser for folioinnskudd. Når gjennomsnittrenten i Troms ligger så lavt, skyldes dette derimot som nevnt det store beløp på folio.

Renteinntekten av bankenes egne verdipapirer. Ser man på beløpenes størrelse, svarer summen av innskuddene fra almenheten nokså nøie til summen av utlånene i *privatbankene*. Overfor et utlånsbeløp på 1142 mill. kr. (tab. 1) står der nemlig her et innskuddsbeløp på 1033 mill. kr. Dette er ikke tilfelle i sparebankene hvor innskuddsbeløpet er 2180 mill. kr. og utlånsbeløpet 1459 mill. kr. Men i substansen, krone for krone, er der jo ingen fast forbindelse mellom innskudd fra almenheten og utlån. Innskudd kan anbringes i verdipapirer, og andre deler av passiva, f. eks. fond, kan være realiter anbragt i utlån (pantobligasjoner). Vilde man derfor stille problemet slik at man vilde beregne den gjennomsnittlige bruttoinntekt som direkte skulde svare til

renten til innskylterne pr. 100 kroner innskudd i gjennemsnitt, så blev det helt uløselig. Opgaven kan i det høieste gå ut på å sammenstille gjennomsnittsrenten pr. 100 kroner av det *vesentlige* av gjelden (passiva ÷ egenkapital) med den gjennomsnittlige bruttoinntekt pr. 100 kroner av det *vesentlige* av aktiva.

Særlig i sparebankene faller en stor del av forvaltningskapitalen på verdipapirbeholdningen, og lovens ord tvinger jo likefrem bankene til å søke denne anbringelse. Det er derfor naturlig i denne forbindelse å se litt på hvorledes forrentningen av verdipapirbeholdningen stiller sig.

Ut fra den nettop nevnte synsmåte kan der her bare bli tale om den *virkelige* forrentning av den *bokførte* verdi. Som følge herav må man også holde sig til hele regnskapsperioden, kalenderåret.

I sparebankstatistikken finner man tall som kan brukes for 1930. I posten «utbytte og renter av verdipapirer» er visstnok tatt med agio, men på grunn av verdipapirbeholdningens funksjon i forbindelse med de herskende markedsforhold spiller dette vel ikke nogen større rolle. Fra de frie privatbanker er der som innledningsvis nevnt hentet inn særskilte oppgaver som gjør det mulig å beregne¹ forrentningsprocenten for 1930 og 1931.

Beregningen viser følgende:

Gjennomsnittlig pct. årsutbytte av obligasjoner og aktier.²

	Private aktiebanker		Sparebanker
	1930	1931	1930
Alle banker	5,26	5,47	5,21
Store banker	5,23	5,52	5,32
Middelstore banker	5,45	5,17	} 5,02
Små banker	5,27	5,10	

Tallene faller ikke langt fra hverandre, de beveger sig mellom 5 og 5½ pct. Tallet for 1931 for alle banker faller næsten sammen med gjennomsnittsutbyttet (rente ÷ provisjon) av utlånene (5,43). De store privatbanker fikk litt mindre (5,34 pct.), de middelstore (5,80) og de små (5,64) litt mere i utbytte av sine utlån. Men for utlånene gjelder det jo en beregnet forrentning etter de lave satser som gjaldt ved utgangen av juli 1931. For året i sin helhet må man sikkert regne med 1/3 pct. høiere utlånssetter. For sparebankene blev gjennomsnittsutbyttet av utlånene beregnet til 4,95 à 5,05 pct. Det ligger altså gjennemgående lavere.³

For de enkelte fylker blir tallene naturlig nok sterkt springende. I spare-

¹ Oppgave mangler fra 6 mindre banker.

² Det regnskapsførte beløp av renter og dividender (i sparebankene også agio) beregnes som pct. av middeltallet av den bokførte verdi av egne verdipapirer ved årets begynnelse og slutning.

³ Den konvertering av høiprocentige lån som er foregått i den senere tid vil ha bragt den effektive rente av bankenes beholdning av egne verdipapirer ned under det nivå som var gjeldende på det tidspunkt undersøkelsen gjelder.

bankene er forholdet til utlånsrentenivået ganske regelløst. Dog er der bare to fylker, Opland og Rogaland, hvor utbytteprocenten for verdipapirene er avgjort lavere enn utlånsrenten. En procent på over 6 hadde sparebankene i Sør-Trøndelag, mellom 5,5 og 6 pct. sparebankene i Telemark, Hedmark og Østfold, under 5 pct. sparerebankene i Møre, Sogn og Fjordane, Aust-Agder, Opland og Rogaland. Rogaland lå lavest med 4,65 pct. I privatbankene blir variasjonene i det hele tatt sterkere. De beveger sig mellom ca. 8,4 pct. (Buskerud) og ca. 4,2 pct. (Nord-Trøndelag og Finnmark) i 1931. Men der er dessuten en gjennomgående motsetning mellom det sydøstlige og resten av landet. Et enkelt uttrykk for dette fåes ved beregning av gjennomsnittet av tallene for vedkommende fylker. Til sammenligning beregnes lignende gjennomsnitt for utlånsutbyttet (rente + provisjon). Beregningene utføres også for sparebankene (her for 1930):

Fylker	Private aktiebanker		Sparebanker	
	Verdipapirer utbyttepct.	Utlån utbyttepct.	Verdipapirer utbyttepct.	Utlån utbyttepct.
Østfold—Telemark.	6,15	5,49	5,22	5,02
Aust-Agder—Finnmark	4,94	5,80	5,27	5,04

Av de 7 fylker i det sydøstlige hvor der er privatbanker er der bare 2 hvor procenten var lavere enn $5\frac{1}{2}$ og ingen hvor den var så lav som 5. Av de 12 fylker i resten av landet hadde derimot 8 ca. 5 pct. eller mindre og bare 2 hadde mere enn $5\frac{1}{2}$ (nemlig ca. 5,6). I det sydøstlige var der bare 1 fylke (Hedmark) hvor verdipapirutbyttet var avgjort lavere enn utlånsutbyttet. I resten av landet var der på den annen side ingen fylker hvor verdipapirutbyttet nådde op i utlånsutbyttet.

En del av forskjellen mellom disse to deler av landet skyldes at de fleste store privatbanker er samlet i det sydøstlige, idet utbytteprocenten i 1931 jo var høiere i de store banker enn i de andre. Men en del av forskjellen blir tilbake, selv om man tar hensyn til størrelsesmomentet.¹

4. Kommuneobligasjoner som for tiden ikke forrentes fullt ut.

Verdipapirene, deres forrentning og kursverdi har gjennomgående langt større betydning for sparebankene enn for aktiebankene. Den offisielle statistikk viser at den bokførte verdi av ihendehaverobligasjoner og aktier ved utgangen av 1930 utgjorde 30 pct. av forvaltningskapitalen i sparebankene og bare 15 pct. i aktiebankene.

¹ Gjennomsnittsprocenten var nemlig i *det sydøstlige*: 6,88 i store banker, 5,23 i middestore banker og 5,27 i små banker, i *resten av landet* henholdsvis 5,25, 4,95 og 4,99.

I verdipapirporteføljen er nu atter kommuneobligasjoner (fylkes-, herreds- og byobligasjoner) ulike sterkt representert. I sparebankene (herunder også banker i akkordforhandling og likviderende banker) var der 740 mill. kr. i verdipapirer og herav 212 mill. kr. i kommuneobligasjoner. I de frie privatbanker var tallene 290 mill. kr. og 58 mill. kr. På kommuneobligasjonene faller altså 30 pct. av verdipapirbeløpet i sparebankene og bare 20 pct. i aktiebankene. I forhold til forvaltningskapitalen utgjør derfor kommuneobligasjonenes bokførte verdi ca. 9 pct. i sparebankene og ca. 3 pct. i aktiebankene.

Det er de store banker som er mest avhengig av verdipapirene. I sparebankene utgjør verdipapirbeholdningen 47 pct. av forvaltningskapitalen i de store, 21 pct. i de middels store og 12 pct. i de små banker. I privatbankene er de tilsvarende tall 18, 11 og 7. Av verdipapirbeholdningen faller 21 pct. på kommuneobligasjoner i de store sparebanker, 43 pct. i de middels store og 37 pct. i de små. Sett i forhold til forvaltningskapitalen blir der 9—10 pct. kommuneobligasjoner i de store og middels store sparebanker og bare halvparten, 4—5 pct., i de små. Sparebankene har jo forholdsvis liten formue. Kommuneobligasjonsbeholdningen utgjør derfor $1\frac{1}{2}$ gang formuen i de store, $\frac{9}{10}$ av formuen i de middelstore og bare $\frac{2}{3}$ av formuen i de små. I de store privatbanker faller 20 pct. av verdipapirbeholdningen på kommuneobligasjoner, i de middelstore 16 pct. og i de små 24 pct. Forholdet er altså her nokså jevnt. Av hele forvaltningskapitalen faller bare 3,6 pct. på kommuneobligasjoner i de store privatbanker og 1,8 pct. i de middelstore og små. Kommuneobligasjonsbeholdningen utgjør vel 80 pct. av de ansvarlige fond og næsten 25 pct. av hele egenkapitalen i de store privatbanker, henholdsvis vel 40 og 10 pct. i de middels og vel 30 og 7 pct. i de små.

Efter de innhentede oppgaver over kommuneobligasjoner som for tiden ikke blev forrentet fullt ut stiller forholdet sig slik:

	Alle banker		Store banker		Middelstore banker		Små banker	
	Antall banker	Bokført verdi i 1000 kr.	Antall banker	Bokført verdi i 1000 kr.	Antall banker	Bokført verdi i 1000 kr.	Antall banker	Bokført verdi i 1000 kr.
Sparebanker	277	29358	14	8967	85	14830	178	5561
Private aktiebanker	29	6576	10	5658	9	689	10	229
Alle banker	306	35934	24	14625	94	15519	188	5790

Den bokførte verdi av disse obligasjoner er altså alt i alt ca. 36 mill. kr. Den pålydende verdi er ifølge opgavene 47,1 mill. kr. Dette vil si $5\frac{1}{2}$ pct. av hele kommunenes obligasjonsgjeld.¹

¹ Det må dog tas i betraktning at der kan være en del obligasjoner som bankene har ansett for verdiløse og derfor ikke tatt med i regnskapene.

Det hele antall sparebanker som var med i tellingen er 15 store, 132 middels store og 463 små, antallet av privatbanker henholdsvis 15, 43 og 54. Det var altså forholdsvis få av de mindre banker som var i besiddelse av denne slags aktiva. Anderledes er det når man sammenligner den bokførte verdi av disse obligasjoner med den hele verdi av bankenes kommuneobligasjoner. For alle sparebanker under ett er procenten 14, men den stiger fra 9 i de store til 18 i de middels store og 26 i de små. Privatbankene har som tilsvarende tall 12, 12, 12 og 19.

De ikke fullt forrentede obligasjoner fordeler sig således efter den faktiske forrentning:

	Sparebanker		Private aktiebanker	
	Bokført verdi 1000 kr.	Pålydende verdi 1000 kr.	Bokført verdi 1000 kr.	Pålydende verdi 1000 kr.
Forrentn. med 4 pct.	2545	2648	14	18
—»— 3,75 »	8	14	—	—
—»— 3,5—3 »	7461	8442	293	297
—»— 2,5—2 »	6123	8875	1397	1672
—»— under 2 »	—	—	33	104
Ingen forrentn.	13221	19113	4839	5946
Tilsammen ...	29358	39092	6576	8037

De helt uforrentede obligasjoner utgjør altså omkr. $\frac{3}{4}$ av det hele i privatbankene, men bare $\frac{1}{2}$ i sparebankene. Den gjennomsnittlige nedskrivning dreier sig om 20 pct., men er 30 pct. for de helt uforrentede obligasjoner i sparebankene.

Eftersom man regner med en gjennomsnittlig oprinnelig rente på $4\frac{1}{2}$ eller 5 pct., blir det årlige rentetap i sparebankene mellem ca. 1,2 og 1,4 mill kr., i privatbankene mellem 300 000 og 350 000 kr.

Det Statistiske Centralbyrå, august 1931.

Gunnar Jahn.

Eilif Gjermoe.

Tab. 1. Utlånsbeløpene (også rediskonterte) i Riket pr. 31 des. 1930
fordelt efter låntagerens virksomhet.

Låntagerens virksomhet	Alle lån		Pantelån	Veksel- lån	Veksel- obl.lån	Kasse- kreditt
	Antall banker med utlån	Utlånt beløp i tusen kr.	Utlånt beløp i tusen kr.	Utlånt beløp i tusen kr.	Utlånt beløp i tusen kr.	Utlånt beløp i tusen kr.
			<i>A. Alle banker.</i>			
Staten og statsinstitusjoner	48	19 416	908	2 998	8 130	7 380
Kommuner og komm. inst.	586	210 475	29 608	5 483	101 310	74 074
Jordbruk og skogdrift	687	625 777	260 415	31 884	227 951	105 527
Fiske og fangst	350	65 780	8 462	13 558	21 906	21 854
Bergverk	52	5 804	830	679	916	3 379
Fabrikkdrift og håndverk	530	454 564	65 316	70 988	52 693	265 567
Skibsfart	231	143 949	10 698	12 491	30 977	89 783
Handel	611	382 165	41 440	103 073	63 911	173 741
Landtransport	267	19 803	1 749	3 615	6 011	8 428
Hus- og tomteeiere	578	403 382	195 403	10 951	163 556	33 472
Annen virksomhet.	583	270 001	30 490	38 289	100 261	100 961
Alle låntagere	722	2 601 116	645 319	294 009	777 622	884 166
			<i>B. Private aktiebanker.</i>			
Staten og statsinstitusjoner	11	9 549	53	2 996	5 218	1 282
Kommuner og komm. inst.	64	33 607	4 236	1 686	3 223	24 462
Jordbruk og skogdrift	97	133 491	18 628	16 574	31 316	66 973
Fiske og fangst	56	31 117	276	10 722	3 160	16 959
Bergverk	22	4 727	463	530	541	3 193
Fabrikkdrift og håndverk	97	340 248	24 189	64 211	13 808	238 040
Skibsfart	56	113 782	4 874	9 530	14 778	84 600
Handel	103	264 747	5 113	90 653	19 584	149 397
Landtransport	47	12 155	138	2 778	1 919	7 320
Hus- og tomteeiere	92	65 856	23 370	6 243	15 497	20 746
Annen virksomhet.	102	132 717	6 771	21 270	28 974	75 702
Alle låntagere.	112	1 141 996	88 111	227 193	138 018	688 674
			<i>C. Sparebanker.</i>			
Staten og statsinstitusjoner	37	9 867	855	2	2 912	6 098
Kommuner og komm. inst.	522	176 868	25 372	3 797	98 087	49 612
Jordbruk og skogdrift	590	492 286	241 787	15 310	196 635	38 554
Fiske og fangst	294	34 663	8 186	2 836	18 746	4 895
Bergverk	30	1 077	367	149	375	186
Fabrikkdrift og håndverk	433	114 316	41 127	6 777	38 885	27 527
Skibsfart	175	30 167	5 824	2 961	16 199	5 183
Handel	508	117 418	36 327	12 420	44 327	24 344
Landtransport	220	7 648	1 611	837	4 092	1 108
Hus- og tomteeiere	486	337 526	172 033	4 708	148 059	12 726
Annen virksomhet.	481	137 284	23 719	17 019	71 287	25 259
Alle låntagere	610	1 459 120	557 208	66 816	639 604	195 492

Tab. 2. Det hele utlånsbeløp i hvert fylke pr. 31 des. 1930 fordelt efter låntagerens virksomhet.

Fylker	Antall banker	Utlånt beløp i tusen kr.				Pct. av beløpet som faller på		
		I alt	Stat og komm.	Jordbruk og skogbruk	Annen virksomhet	Stat og komm.	Jordbruk og skogbruk	Annen virksomhet
<i>A. Alle banker</i>								
Østfold	36	122 009	12 382	36 629	72 998	10,2	30,0	59,8
Akershus	31	90 699	12 194	25 527	52 978	13,5	28,1	58,4
Oslo	17	704 694	70 246	72 084	562 364	10,0	10,2	79,8
Hedmark	35	92 945	7 611	60 803	24 531	8,2	65,4	26,4
Opland	31	97 795	7 422	51 719	38 654	7,6	52,9	39,5
Buskerud	34	135 288	14 297	58 805	62 186	10,6	43,5	45,9
Vestfold	31	156 307	8 944	37 957	109 406	5,7	24,3	70,0
Telemark	33	82 958	7 544	29 824	45 590	9,1	35,9	55,0
Aust-Agder	33	60 621	4 743	21 168	34 710	7,8	34,9	57,3
Vest-Agder	36	71 773	7 593	23 835	40 345	10,6	33,2	56,2
Rogaland	56	113 612	6 577	31 032	76 003	5,8	27,3	66,9
Hordaland	50	71 153	7 838	29 608	33 707	11,0	41,6	47,4
Bergen	5	327 337	11 565	4 466	311 306	3,5	1,4	95,1
Sogn og Fjordane	42	57 791	6 496	34 391	16 904	11,2	59,5	29,3
Møre	66	91 829	9 873	27 922	54 034	10,7	30,4	58,9
Sør-Tr.lag	52	164 433	13 325	33 085	118 023	8,1	20,1	71,8
Nord-Tr.lag	41	53 743	9 842	26 118	17 783	18,3	48,6	33,1
Nordland	54	69 356	7 524	13 699	48 133	10,9	19,8	69,3
Troms	26	30 676	3 499	6 433	20 744	11,4	21,0	67,6
Finnmark	13	6 097	376	6 722	5 049	6,2	11,0	82,8
Riket	722	2 601 116	229 891	625 777	1 745 448	8,8	24,1	67,1
<i>B. Private aktiebanker.</i>								
Østfold	7	25 052	175	3 631	21 246	0,7	14,5	84,8
Akershus	—	—	—	—	—	—	—	—
Oslo	11	557 524	28 524	65 537	463 463	5,1	11,8	83,1
Hedmark	8	23 275	366	14 511	8 398	1,6	62,4	36,0
Opland	3	11 553	1 396	3 741	6 416	12,1	32,4	55,5
Buskerud	5	34 037	1 192	15 529	17 316	3,5	45,6	50,9
Vestfold	6	35 622	417	1 480	33 725	1,1	4,2	94,7
Telemark	5	20 682	865	3 445	16 372	4,2	16,7	79,1
Aust-Agder	3	11 741	323	1 011	10 407	2,7	8,6	88,7
Vest-Agder	4	10 768	734	1 452	8 582	6,8	13,5	79,7
Rogaland	11	23 074	339	3 004	19 731	1,5	13,0	85,5
Hordaland	10	17 409	1 316	6 062	10 031	7,6	34,8	57,6
Bergen	4	273 849	3 968	3 981	265 900	1,4	1,5	97,1
Sogn og Fjordane	7	5 924	451	2 289	3 184	7,6	38,6	53,8
Møre	7	14 306	513	2 833	10 960	3,6	19,8	76,6
Sør-Tr.lag	7	55 180	1 857	3 011	50 312	3,4	5,5	91,1
Nord-Tr.lag	4	3 025	121	1 814	1 090	4,0	60,0	36,0
Nordland	7	15 880	537	132	15 211	3,4	0,9	95,7
Troms	2	1 727	—	23	1 704	—	1,3	98,7
Finnmark	1	1 368	62	5	1 301	4,5	0,4	95,1
Riket	112	1 141 996	43 156	133 491	965 349	3,8	11,7	84,5
<i>C. Sparebanker</i>								
Østfold	29	96 957	12 207	32 998	51 752	12,6	34,0	53,4
Akershus	31	90 699	12 194	25 527	52 978	13,5	28,1	58,4
Oslo	6	147 170	41 722	6 547	98 901	28,3	4,5	67,2
Hedmark	27	69 670	7 245	46 292	16 133	10,4	66,4	23,2
Opland	28	86 242	6 026	47 978	32 238	7,0	55,6	37,4
Buskerud	29	101 251	13 105	43 276	44 870	13,0	42,7	44,3
Vestfold	25	120 685	8 527	36 477	75 681	7,1	30,2	62,7
Telemark	28	62 276	6 679	26 379	29 218	10,7	42,3	47,0
Aust-Agder	30	48 880	4 420	20 157	24 303	9,0	41,3	49,7
Vest-Agder	32	61 005	6 859	22 383	31 763	11,2	36,7	52,1
Rogaland	45	90 538	6 238	28 028	56 272	6,9	31,0	62,1
Hordaland	40	53 744	6 522	23 546	23 676	12,1	43,8	44,1
Bergen	1	53 488	7 597	485	45 406	14,2	0,9	84,9
Sogn og Fjordane	35	51 867	6 045	32 102	13 720	11,6	61,9	26,5
Møre	59	77 523	9 360	25 089	43 074	12,1	32,4	55,5
Sør-Tr.lag	45	109 253	11 468	30 074	67 711	10,5	27,5	62,0
Nord-Tr.lag	37	50 718	9 721	24 304	16 693	19,2	47,9	32,9
Nordland	47	53 476	6 987	13 567	32 922	13,1	25,4	61,5
Troms	24	28 949	3 499	6 410	19 040	12,1	22,1	65,8
Finnmark	12	4 729	314	667	3 748	6,7	14,1	79,2
Riket	610	1 459 120	186 735	492 286	780 099	12,8	33,7	53,5

Tab. 3. Den gjennemsnittlige utlånsrente for hvert slags utlån i hvert fylke.¹

Fylker	Alle lån				Pante- lån	Veksel- lån	Veksel- obl.lån	Kasse- kreditt
	Faktisk		Standard					
	Med prov.	Uten prov.	Med prov.	Uten prov.	Med prov.	Med prov.	Med prov.	Med prov.
<i>Private aktiebanker.</i>	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.
Østfold	5,86	5,25	5,84	5,25	4,63	5,92	5,42	6,06
Akershus	—	—	—	—	—	—	—	—
Oslo	5,23	4,97	5,23	4,97	5,60	4,92	5,24	5,28
Hedmark	5,58	5,29	5,71	5,36	5,48	5,10	5,35	6,01
Opland	5,35	5,18	5,63	5,32	(5,67)	4,81	5,13	6,00
Buskerud	5,28	5,20	5,27	5,16	5,00	4,72	5,08	5,53
Vestfold	5,75	5,40	5,84	5,48	5,08	5,36	5,18	6,24
Telemark	5,36	5,16	5,53	5,25	(7,49)	4,93	5,48	5,48
Aust-Agder	6,35	5,77	6,27	5,67	(5,43)	5,90	6,18	6,53
Vest-Agder	5,43	5,33	6,24	5,45	4,78	5,58	(7,07)	6,49
Rogaland	5,75	5,60	5,87	5,70	5,13	5,53	5,09	6,24
Hordaland	5,32	5,23	5,78	5,56	4,83	(6,00)	5,31	5,93
Bergen	5,65	5,30	5,64	5,32	5,36	5,11	5,54	5,88
Sogn og Fjordane	5,42	5,26	5,85	5,60	4,92	(6,75)	5,30	5,78
Møre	5,54	5,14	5,82	5,30	5,05	5,06	5,33	6,28
Sør-Trøndelag	5,38	4,91	5,38	4,91	5,10	5,04	5,25	5,55
Nord-Trøndelag	5,85	5,60	6,91	6,18	(4,54)	(7,03)	5,65	(7,44)
Nordland	6,08	5,40	6,16	5,42	5,26	6,05	6,73	6,21
Troms	6,38	5,00	6,39	5,00	—	(6,34)	—	(6,41)
Finnmark	6,48	5,86	6,48	5,38	—	(6,52)	(6,50)	(6,47)
Riket:								
Store banker ²	5,34	5,05	5,33	5,05	5,49	4,92	5,30	5,44
Middels store banker ³	5,80	5,37	5,90	5,43	5,12	5,55	5,36	6,21
Små banker ⁴	5,64	5,37	6,07	5,61	4,93	6,20	5,37	6,30
Alle banker	5,43	5,12	5,43	5,12	5,34	5,10	5,33	5,58
<i>Sparebanker:</i>								
Østfold	4,84	4,82	4,81	4,79	4,66	4,93	4,77	5,31
Akershus	4,95	4,94	4,96	4,94	4,85	5,33	4,92	5,28
Oslo	4,81	4,79	4,81	4,79	5,00	4,64	4,55	5,20
Hedmark	5,24	5,18	5,11	5,07	4,99	5,20	5,04	5,67
Opland	4,99	4,99	4,95	4,95	4,85	4,87	4,89	5,49
Buskerud	4,98	4,97	4,96	4,95	4,85	5,15	4,87	5,50
Vestfold	5,20	5,12	5,16	5,10	5,00	5,31	5,10	5,81
Telemark	5,15	5,15	5,12	5,11	4,94	5,17	5,11	5,66
Aust-Agder	4,96	4,95	4,96	4,94	4,85	5,15	4,90	5,39
Vest-Agder	4,79	4,79	4,85	4,84	4,67	4,73	4,85	5,41
Rogaland	4,97	4,96	5,00	4,99	4,87	5,19	4,95	5,50
Hordaland	4,94	4,92	5,03	4,98	4,81	(5,26)	5,01	5,68
Bergen	4,86	4,86	4,83	4,83	4,50	4,00	5,00	5,50
Sogn og Fjordane	4,62	4,62	4,71	4,71	4,63	(5,11)	4,60	(5,16)
Møre	5,05	5,03	5,10	5,07	5,00	5,13	5,01	5,67
Sør-Trøndelag	5,01	5,01	5,02	5,02	4,93	4,62	4,99	5,52
Nord-Trøndelag	4,91	4,90	4,95	4,93	4,68	(5,45)	4,89	5,73
Nordland	5,46	5,42	5,52	5,46	5,28	6,12	5,46	6,23
Troms	5,30	5,30	5,32	5,28	5,24	5,58	5,23	5,74
Finnmark	5,57	5,57	5,58	5,57	5,24	(5,76)	5,70	(6,09)
Riket:								
Store banker ²	4,95	4,94	4,94	4,92	4,91	4,62	4,87	5,38
Middels store banker ³	5,05	5,02	5,04	5,01	4,87	5,21	4,98	5,64
Små banker ⁴	4,95	4,94	5,00	4,98	4,83	5,35	4,95	5,49
Alle banker	4,99	4,97	4,99	4,97	4,87	5,01	4,94	5,52

¹ Tallene er satt i parentes hvor lånebeløpet ikke når op i 1 mill. kr. idet beregningsresultatene må anses for minst sikre i disse tilfelle. ² Banker med en forvaltningskapital på minst 20 mill. kr. ³ Forv.kap. 3,0—19,9 mill. kr. ⁴ Forv.kap. under 3 mill. kr.

Tab. 4. Rentemarginalen, den gjennomsnittlige utlånsrente og innskuddsrente og innskuddsrenten for hvert slags innskudd i hvert fylke.

Fylker	Private aktiebanker			Sparebanker			Innskuddsrente					
	Utlåns- rente + provi- sjon	Inn- skudds- rente	Mar- ginal	Utlåns- rente + provi- sjon	Inn- skudds- rente	Mar- ginal	Private aktiebanker			Sparebanker		
							Folio	Spare- vilkår	6 mdrs. opsig.	Folio	Spare- vilkår	6 mdrs. opsig.
	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.
Østfold	5,86	3,03	2,83	4,84	3,25	1,59	1,81	3,00	3,50	1,05	3,05	3,53
Akershus	—	—	—	4,95	3,29	1,66	—	—	—	1,01	3,09	3,63
Oslo	5,23	2,92	2,31	4,81	3,19	1,62	1,25	3,00	3,50	1,00	3,00	3,53
Hedmark	5,58	3,25	2,33	5,24	3,21	2,03	1,91	3,01	3,52	1,92	3,02	3,52
Opland	5,35	3,17	2,18	4,99	3,26	1,73	2,00	3,00	3,50	1,92	3,02	3,52
Buskerud	5,28	3,15	2,13	4,98	3,26	1,72	2,09	3,00	3,50	1,96	3,01	3,50
Vestfold	5,75	2,90	2,85	5,20	3,22	1,98	1,20	3,00	3,50	1,01	3,02	3,53
Telemark	5,36	2,98	2,38	5,15	3,33	1,82	1,94	3,00	3,50	1,52	3,11	3,57
Aust-Agder	6,35	3,10	3,25	4,96	3,42	1,54	1,47	3,02	3,66	1,14	3,34	3,71
Vest-Agder	5,43	3,29	2,14	4,79	3,43	1,36	1,00	3,29	3,61	1,55	3,37	3,63
Rogaland	5,75	3,15	2,60	4,97	3,28	1,69	1,40	3,20	3,50	1,01	3,24	3,51
Hordaland	5,32	3,33	1,99	4,94	3,31	1,63	1,29	3,17	3,57	1,42	3,24	3,56
Bergen	5,65	2,98	2,67	4,86	3,15	1,71	1,00	3,00	3,50	1,00	3,00	3,50
Sogn og Fjordane	5,42	3,36	2,06	4,62	3,54	1,08	1,03	3,34	3,89	2,00	3,50	4,25
Møre	5,54	2,84	2,70	5,05	3,21	1,84	1,01	3,00	3,50	1,08	3,15	3,58
Sør-Trøndelag	5,38	3,09	2,29	5,01	3,33	1,68	1,00	3,00	3,50	1,05	3,15	3,58
Nord-Trøndelag	5,85	3,26	2,59	4,91	3,39	1,52	1,00	3,18	3,66	1,43	3,32	3,70
Nordland	6,08	3,15	2,93	5,46	3,29	2,17	1,57	3,13	3,53	1,08	3,22	3,67
Troms	6,38	2,44	3,94	5,30	3,09	2,21	1,00	3,00	3,50	1,00	3,10	3,40
Finnmark	6,48	3,00	3,48	5,57	3,09	2,48	1,50	3,00	3,50	1,00	3,12	3,58
Riket:												
Store banker ¹	5,34	2,95	2,39	4,95	3,19	1,76	1,25	3,00	3,50	1,09	3,02	3,51
Middels store banker ²	5,80	3,03	2,77	5,05	3,27	1,78	1,32	3,03	3,51	1,23	3,13	3,56
Små banker ³	5,64	3,26	2,38	4,95	3,42	1,53	1,52	3,22	3,60	1,37	3,34	3,68
Alle banker	5,43	2,98	2,45	4,99	3,27	1,72	1,26	3,02	3,51	1,18	3,13	3,55

^{1 2 3} Se noter ^{2 3 4} til tabell 3.

Rekke VIII.

Trykt 1931 (forts. suite):

- Nr. 145. Jordbrukstillingen 20 juni 1929. Annet hefte. Arealet og dets anvendelse m. v. (*Recensement du 20 juin 1929. La superficie et son emploi, etc.*)
- 146. Norges jernbaner 1929—1930. (*Chemins de fer norvégiens.*)
- 147. Lønninger 1930. (*Gages et salaires.*)
- 148. Norges skibsfart 1929. (*Navigation.*)
- 149. Norges kommunale finanser 1928—1929. (*Finances des communes.*)
- 150. Det civile veterinærvesen 1929. (*Service vétérinaire civil.*)
- 151. Den Norske Statskasses finanser 1913/14—1931/32. (*Finances de l'État.*)
- 152. Meieribruket i Norge i 1929. (*L'industrie laitière de la Norvège en 1929.*)
- 153. Sjømannstrygden 1928. Fiskertrygden 1928. (*Assurances contre les accidents des marins. Assurances contre les accidents des marins pêcheurs.*)
- 154. Industriarbeidertrygden. Ulykkestrygden 1928. (*Assurances contre les accidents du travail.*)
- 155. Norges bergverksdrift 1930. (*Mines et usines.*)
- 156. Private aktiebanker 1930. (*Banques privées par actions.*)
- 157. Stortingsvalget 1930. (*Élections en 1930 pour le «Storting».*)
- 158. Arbeidslønnen i jordbruket. Driftsåret 1930—1931. (*Salaires des ouvriers agricoles 1930—1931.*)
- 159. Norges postvesen 1930. (*Statistique postale.*)
- 160. Norges telegrafvesen 1929—1930. (*Télégraphes et téléphones de l'État.*)
- 161. Norges industri 1928 og 1929. (*Statistique industrielle de la Norvège.*)
- 162. Sinnssykeasylenes virksomhet 1929. (*Hospices d'aliénés.*)
- 163. Skolevesenets tilstand 1928—1929. (*Instruction publique.*)
- 164. Tariffavtaler og arbeidskonflikter 1930. (*Conventions collectives et conflits du travail en 1930.*)
- 165. Arbeidsledighetstillingen 15 januar 1931 ved de offentlige arbeidskontorer. (*Recensement des chômeurs 15 janvier 1931 par les Offices publics de Placement.*)
- 166. Landbruksareal og husdyrhold 1931. Representativ telling. (*Superficies agricoles et élevage du bétail de l'année 1931. (Recensement représentatif.)*)
- 167. Norges fiskerier 1929. (*Grandes pêches maritimes.*)
- 168. De spedalske i Norge 1926—1930. Rapport sur les lépreux en Norvège pour les années 1926—1930.)
- 169. Syketrygden 1930. (*Assurance-maladie.*)
- 170. Norges sparebanker. (*Caisses d'épargne.*)
- 171. Jordbrukstillingen 20 juni 1929. Tredje hefte. Brukenes antall og størrelse m. v. (*Recensement du 20 juin 1929. Propriétés foncières rurales, nombre et grandeur, etc.*)
- 172. Norges handel 1930. (*Commerce.*)
- 173. Forsikringselskaper 1930. (*Sociétés d'assurances.*)

Trykt 1932:

- Nr. 174. Sundhetstilstanden og medisinalforholdene 1929. (*Rapport sur l'état sanitaire et médical.*)
- 175. Det civile veterinærvesen 1930. (*Service vétérinaire civil.*)
- 176. Rekruttering 1927. (*Recrutement.*)
- 177. Norges jernbaner 1930—1931. (*Chemins de fer norvégiens.*)
- 178. Norges industri 1930. (*Statistique industrielle de la Norvège.*)
- 179. Meieribruket i Norge i 1930. (*L'industrie laitière de la Norvège en 1930.*)
- 180. Norges skibsfart 1930. (*Navigation.*)
- 181. Den Norske Statskasses finanser 1913/14—1932/33. (*Finances de l'État.*)
- 182. Folketellingen 1 desember 1930. I. Folkemengde og areal i Rikets forskjellige deler. Behodde øier. Hussamlinger på landet. (*Recensement. I. Population et superficie des divisions administratives, etc.*)
- 183. Sjømannstrygden 1929. Fiskertrygden 1929. (*Assurances contre les accidents des marins. Assurances contre les accidents des marins pêcheurs.*)

Rekke VIII.

Trykt 1932 (forts. suite):

- Nr. 184. Norges telegrafvesen 1930—1931. (*Télégraphes et téléphones de l'État.*)
— 185. Norges kommunale finanser 1929—30. (*Finances des communes.*)
— 186. Kommunevalgene 1931. (*Élections en 1931 pour les conseils communaux et municipaux.*)
— 187. Norges postvesen 1931. (*Statistique postale.*)
— 188. Jordbrukstillingen 20 juni 1929. Fjerde hefte. Oversikt. (*Recensement du 20 juin 1929. Aperçu général.*)
— 189. Industriarbeidertrygden. Ulykkestrygden 1929. (*Assurances de l'État contre les accidents du travail.*)
— 190. Kriminalstatistikk 1929 og 1930. (*Statistique de la criminalité pour les années 1929 et 1930.*)
— 191. Undersøkelse om enkelte bankforhold pr. ³¹/₇ 1931. (*Recherches concernant les banques privées par actions et les caisses d'épargne par le 31ème juillet 1931.*)
-

Det Statistiske Centralbyrå har dessuten bl. a. utgitt følgende verker:
Statistisk Arbok for kongeriket Norge. Senest utkommet: 51de årgang 1932. Oslo 1932. (*Annuaire statistique de la Norvège.*)
Statistiske Meddelelser. Senest utkommet: 49de bind 1931. Oslo 1932. (*Bulletin mensuel du Bureau Central de Statistique.*)
Månedsoppgaver over vareomsetningen med utlandet 1931. Nittende bind. Oslo 1932. (*Bulletin mensuel du commerce extérieur en 1931. Dix-neuvième année.*)
Fortegnelse over Norges Offisielle Statistikk m. v. 1828—31 desember 1920. Kristiania 1889, 1913 og 1922. (*Catalogue de la Statistique officielle.*)
Statistiske Oversikter 1914. Kristiania 1914. Statistiske Oversikter 1926. Oslo 1926. (*Résumé rétrospectif 1914 et 1926.*)

Samtlige verker er til salgs hos H. Aschehoug & Co., Oslo.

Av «Norges handel», årgangene 1911, 1912, 1913, 1915 og 1921, er Byråets beholdning meget knapp, hvorfor man vilde være takknemlig for å få overlatt eksemplarer av disse årganger.

August 1932.